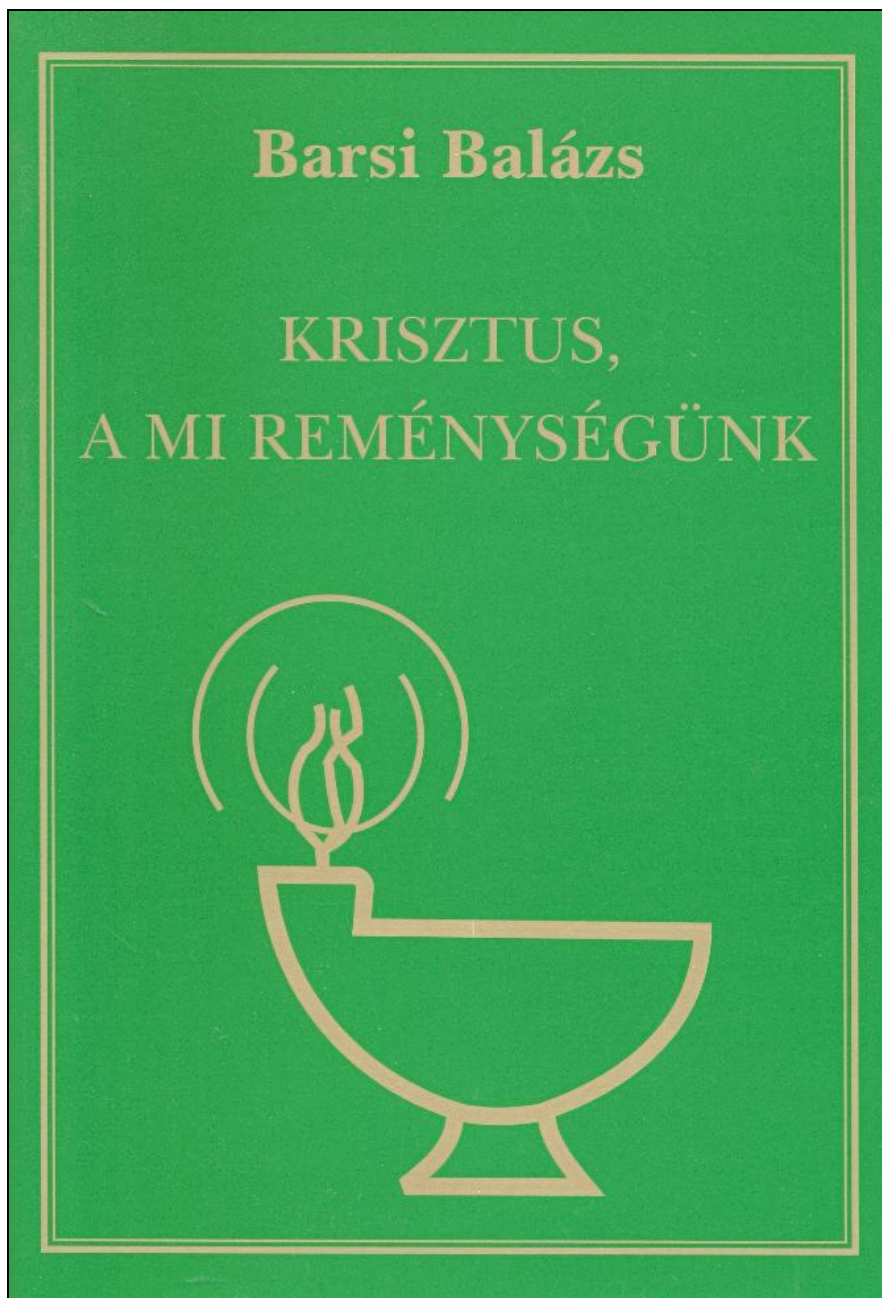

Barsi Balázs

Krisztus, a mi reménységünk

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Barsi Balázs
Krisztus, a mi reménységünk

Szerkesztette és a szöveget gondozta:
Telek Péter-Pál

A rendi elöljárók engedélyével

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A nyomtatott könyv 2002-ban jelent meg az ISBN 963 4302 08 4 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezető.....	4
A teremtés misztériuma és a remény	5
Az anyagvilág létezésének misztériuma	5
Az élővilág létezésének misztériuma	6
A személy létezésének misztériuma	6
A Lélekben való élet	7
A bűnbeesett ember alapvető tapasztalata és a keresztény reménység.....	10
Az első születés.....	10
A második születés	11
A harmadik születés.....	12
Az emberi reménység üdvtörténete	14
Az ősbűn, mint az emberi reménység gyökereinek sérülése	14
Az Ószövetség reményének beteljesedése Krisztusban.....	19
A remény erkölcstana	24
I. Uradat, Istenedet imádd!.....	24
II. Isten nevét hiába ne vedd!	25
III. Megemlékezzél arról, hogy az Úr napját megszenteljed!	26
IV. Atyádat és anyádat tiszteljed!	27
V. Ne ölj!	27
VI. Ne törj házasságot! Ne paráználkodj!.....	29
VII. Ne lopj!.....	29
VIII. Hamis tanúságot ne tégy felebarátod ellen!	30
IX. Felebarátod feleségét ne kívánjad!	32
X. Se házát, se mezejét, se másféle jóságát ne kívánjad!	32
Epilógus	33

Bevezető

Reményünk teszi szabaddá az egész mindenséget. Reményünk tesz bizonyosságot az új égről és új földről, ahol minden azzá lesz, aminek megálmodták. Velünk együtt minden föltámad Krisztusban. A vadállatok és a fák egy szép napon velünk együtt részesülnek az új teremtésben, és úgy fogjuk mi is látni őket, ahogyan Isten, és tudni fogjuk, hogy minden nagyon jó.

Thomas Merton

Mit is jelent számunkra a remény?

Érdemes elgondolkodni azon, hogy a világmindenségben az emberen kívül senki és semmi nem képes reménykedni. Az embernek viszont lételeme a reménykedés, olyannyira, hogy bizonyos esetekben fontosabb számára a remény, mint a testi táplálék, amely nélkül pedig nem élhetne.

Tény, hogy mi is táplálkozunk a föld terméséből, akárcsak az állatok, mert az ember test is, ám minthogy egyszersmind Isten képére teremtett személy vagyunk, személyes életünkben csak más személyekből, végső soron Istentől magából élhetünk. S hogy mennyire igaz, hogy a remény fontosabb lehet, mint a testi táplálék, azt bizonyítja, hogy míg az ember bizonyos szélsőséges élethelyzetekben (baleset, fogság, súlyos betegség stb.) a biológiai élet elemi feltételeinek szűkössége ellenére is tud reménykedni, s ezáltal szervezete nem is sejtett energiatartalékokat képes mozgósítani a túlélés érdekében, addig a reményét vesztett, kétségbeesett ember a legjobb életkörülmények közepette sem tud tovább élni, meg akarja semmisíteni magát, mert remény nélkül nem látja értelmét testi életének sem. Kimondhatjuk, hogy a reménykedés a személyes létezés sajátja, az ember legmagasabb rendű életének fenntartója, s megszűnte a pszichikai-szomatikus élet megszűnéséhez vezet. Míg tehát a személyes összeomlás magával hozza a biológiai összeomlást, a biológiai összeomlás nem okvetlenül jelenti a személy totális kapitulálását és összeomlását. Jézus a kereszten sem adta föl a reményt, amikor utolsó szavával így szólt: „*Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet*” (Lk 23,46), Assisi Szent Ferenc énekelve várta a halált, s ma is látni haldoklókat, kiknek tekintete a végtelenre tágl, bizonyítva, hogy az emberi remény mélyebben gyökerezik, mint a haláltól való félelem.

A teremtés misztériuma és a remény

Itt állunk hát az emberi létezés misztériuma előtt, melynél nagyobb csoda nincs az egész világmindenségben. Egyedülálló voltát mutatja, hogy bár teljes egységet alkot, mégis három „rétegre” osztható. Az első réteg az a fajta létezés, ahogyan a világ dolgai, az élettelen tárgyak vannak. A második a biológiai élet, amilyen a növények és állatok élete. A harmadik pedig a személyes létezés, melyhez a hit, a remény és a szeretet képessége tartozik.

Az anyagvilág létezésének misztériuma

Az emberi létezést vizsgálva nem az az első megdöbbentő tény, hogy hinni, remélni és szeretni tudunk, de még csak nem is az, hogy élünk, hanem hogy egyáltalán vagyunk.

Honnét a por, melyből vétettünk, s melybe halálunk után testünk visszatér? Honnét az anyag és az anyagi világ? A Szentírás válasza világos: *Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet* (Ter 1,1), vagyis ő hozott létre – a szó legszorosabb értelmében hozott a létre – mindent. Ezzel a kijelentéssel a Szentírás a legelső csodára irányítja a figyelmünket: a létezés parányi szigetére a nemlét végtelen óceánjában. Hiszen korántsem szükségszerű vagy magától értetődő az univerzum s benne az ember létezése. Semmiféle belülről, az anyag természetéből vett magyarázat nincs arra, hogy miért van ez a világ, és miért nem a semmi van. A világmindenség ugyanakkor pusztá létezésével is utal a Teremtőre, hiszen ami lehet is, meg nem is, mégis van, az mástól kell hogy kapja a létét. Mivel pedig minden nem lehet mástól, kell lennie egy létezőnek, amely szükségszerűen van, akinek létét önmaga okolja meg: Isten.

Ebből következik, hogy Isten létezése és a mi létezésünk között beláthatatlan a szakadék. Az ő létezése nem a mi létezésünk végtelen fokra felnagyítva, hanem totálisan, gyökeresen más létezés. Ezért hozzá képest a mi létezésünk nemlétezés. Neki önmagában van élete (lásd Jn 5,26), nekünk viszont csak általa és benne. Isten létezését nem lehet megkülönböztetni tulajdonságaitól, mint a miénket. Benne nincsenek „rétegek”.

Az ember reménységének a legmélyebb forrása a teremtő Isten. Minden olyan elmélet, amely őt kiiktatva próbál magyarázatot adni a létezés titkára, az emberi értelem számára kudarc, meghátrálás, illetve végig nem gondolt eszme-futtatás. Amikor pedig a keresztény reménységről beszélünk, ugyancsak nem szabad elfelednünk, hogy a bűnbeesett ember Istentől kapott újfajta reménységének gyökerei – amelyet Isten először Ábrahámnak adott ígéretei által, s rajta keresztül az egész emberiségnek (lásd Ter 12,2-3 és 13,14-18) – a Teremtés könyvének legelső fejezeteihez nyúlnak vissza. Ábrahámmal az az Isten szól, aki a mindenséget teremtette. Jézus Krisztus is a teremtő Istentől jött, az ő üzenetét hozta, róla tett bizonyosságot csodáival, legfőképpen feltámadásával. Ha a kinyilatkoztató Istent elválasztjuk a teremtő Istentől, az üdvösségtörténetet a teremtés tényétől, akkor reménységünk ugyancsak ingatag lábakon fog állni. Ha Jézus Krisztusban nem ismerjük föl a teremtő Isten küldöttjét, aki vele egy lényegű, akkor nem is remélhetnénk benne feltétlenül, s ígéretei érvényüket vesztenék a biológiai halálon túl.

Íme, milyen nagy jelentőségű létezésünk titkának szemlélése! A létezés misztériumainak megpillantása, a teremtő Istenhez való tartozásunk tudata gyógyítja lelkünk sebeit, elveszi félelmeinket, megoldja bűneink kötelékeit és mélységes békességet ad. Leszámolunk a csalóka emberi reményekkel, s a létezés forrásához érve a valódi reménység kristálytisza vizére bukkanunk.

Az élővilág létezésének misztériuma

A harmadik nap csodája az élet megjelenése a földön: *Sarjasszon a föld zöldellő növényeket...* (Ter 1,11 skk.) Isten újabb teremtő aktusa ez, mert az élőlény anyaga az élettelen anyagból való, de az élőlény maga nem származhat életteltől. Tudományos igazság, hogy élő sejt csak élő sejtből lehet. Tehát az élet Isten közvetlen teremtése, s az élőlény Istentől, de nem Istenből, hanem az általa már a nemlétezésből a létre hozott anyagból való. Az élő sejt, az élő organizmus léte olyan addig soha nem volt és magától soha be nem következő, magasabb rendű létezés, amely a nem élő anyagot egy új világba emeli.

Amikor a zsidók a levágott állat vérének kiöntötték a földre, ezzel megvallották, hogy Isten a élet abszolút Ura. Kimondva-kimondatlanul az életet teremtő Isten szuverén hatalmát tagadja minden olyan filozófiai vagy vallási magyarázat, amely az anyagot nevezi az élet forrásának (materializmus), amely minden létezőt élőnek tart (animizmus), vagy amely az univerzumot egyetlen élő organizmusként felfogva azt az istenség részének tekinti (gnoszticizmus, panteizmus, New Age). Az anyag, a teremtett világ ilyen vagy olyan módon való istenítése, akárhogy is nézzük, bálványimádás, a bálványimádásnak pedig szükségszerű következménye a reményvesztés (lásd Róm 1,18-32). A világ természeti javait csak az használhatja rendeltetésüknek megfelelően, aki komolyan veszi teremtett mivoltukat.

Mindez korunkban is igen időszerű, figyeljük csak meg a fogyasztói társadalom anomáliáit! Miközben az egyik oldalon az anyagi javak istenítése folyik, a másik oldalon a természet gátlástalan kizsákmányolása. A keleti vallások ezzel szemben megtanítanak az élet tiszteletére, arra, hogy megrendült csodálattal álljunk meg az élőlény titka előtt, ám tévednek, amikor a teremtést azonosítják a Teremtővel, amikor az anyagtól szabadulni akarnak, s nem ismerik föl Isten csodálatos tervét, hogy halandó testünkkel együtt az anyagvilágot is meg akarja dicsőíteni.

A biológiai élet felbomlása után ugyanis az élőlény anyaga nem semmisül meg, hanem Isten kezében marad, aki teremtő szeretetében egy új, az előzőnél magasabb rendű, örök élettel ajándékozza meg.

Ha Isten bármit is megsemmisítene teremtéséből, az minden reménységünk alól kihúzná a talajt. Ő azonban nem semmisíti meg, amit alkotott, még a sátánt sem. Annak az új és örök életnek pedig, amelyre ígéretet kaptunk, a csírát már magunkban is hordozzuk azáltal, hogy Isten képére és hasonlatosságára személynek teremtettünk.

A személy létezésének misztériuma

Isten újra szólt: „Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlóvá. Ők uralkodjanak a tenger halai, az ég madarai, a háziállatok, a mezei vadak és az összes csúszó-mászók fölött, amely a földön mozog. Isten megteremtette az embert saját képmására, az Isten képmására teremtette őt, férfinak és nőnek teremtette őket. Isten megáldotta őket és mondta: Szaporodjatok és sokasodjatok, töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá. Uralkodjatok a tenger halai, az ég madarai és minden állat felett, amely a földön mozog. (Ter 1,26-28)

A keresztény reménységnek, sőt egyáltalán az emberi reménységnek itt új dimenziói nyílnak. A 'teremt' igét eddig csak az anyag megalkotásának leírására használta a szentíró. Az ember teremtéséről szólva azonban négyszer is megismétli, s ennek külön jelentősége van.

Először az isteni szándék kifejezésére szolgál. Az ember teremtése időben az utolsó, az üdvrendben azonban megelőzi az állatok, a növények, a föld, sőt az egész univerzum

teremtését. Miért? Mert a cél fontossági sorrendben előbb van, mint az eléréséhez vezető lépcsőfokok és a megvalósításához szükséges eszközök. Akkor hát az ember lenne a teremtés célja? Nem egészen. A cél, melyet Isten, az Atya öröktől fogva elhatározott, szent Fiának, a második isteni személynek megtestesülése volt. Isten szándékában az „első Ádám” Jézus Krisztus, akiért, aki által és akiben teremtett az egész világmindenség és benne az ember (lásd Kol 1,15-17; Ef 1,3-5; Zsid 1,2-3).

A megvalósítás rendjében újra előkerül a 'teremt' ige, méghozzá kétszer. Az ismétléssel a szentíró jelzi, hogy valami egészen rendkívüli jelentőségű dolgot közöl. Isten saját képére teremtette az embert, vagyis hogy olyan legyen, mint ő. Ez dinamikus vonatkozást jelent: az ember Istenhez fejlődő, növekvő lénynek teremtett. A növekedéshez pedig, ha személyről van szó, szervesen hozzátartozik a reménykedés, mely annak a célnak elérésére vonatkozik, melyre a személy rendeltetett. Az emberben tehát a bűnbeesés előtt is volt reménység, egyfajta ártatlan, gyermekien tiszta bizalom, amellyel Isten iránt viseltetett, jóllehet értelmével nem fogta fel azt a végtelen perspektívát, amelyre ez a remény vonatkozott.

Negyedszer akkor szerepel a 'teremt' szó, amikor a Szentírás az ember férfi, illetve nő mivoltát Isten szándéka szerint valónak jelenti ki. Azon túl, hogy ily módon az ember eredeti egyneműségéről és későbbi két félre hasadásáról szóló mindenféle mítosszal leszámol, utal arra is, hogy férfi és nő kapcsolata nem csupán egy hímnemű és egy nőnemű egyed funkcionális és alkalmi viszonya, hanem két személy mindenre kiterjedő és felbonthatatlan életszövetsége. Amikor Isten férfinak és nőnek teremtette az embert, a házastársi szeretetben létrejövő közösségre, a *mi*-re is gondolt, amely a személy legmagasabb rendű életformája és a Szentháromság képe. (Csak a bűn tette a nemek harcává a hatalomért vagy egymás birtoklásáért.)

Ezt a harmadik csodát, a személyes életet – melyet a görög nyelv a testi élettől, a *biosztól* megkülönböztetve *dzóénak* nevez – külön teremtő aktus hozza létre, hiszen személytelenből soha nem lesz személy. Az emberi hímvarsejtből és petesejtéből sem lehetne személy; a fogantatásakor, a két sejt egyesülésekor Isten teremt a személyt, úgyhogy e harmadik létezési szint az előző kettőt új egységbe foglalja, s anyagi és biológiai valóságát is személyessé teszi. A személyi mivolt fogja össze az embert, enélkül nem is volna ember!

Erre a személyes életre az a jellemző, hogy „eksztatikus”, azaz ki akar lépni önmagából: az *én* a *te*-vel szemben „én”, nem önmagában. A hit, a remény és a szeretet az önmagunkból való kilépés megnyilatkozásai, s mint ilyenek, teológiai erények, amennyiben Istenre irányulnak, s antropológiai, azaz a legemberibb megnyilvánulások is, amennyiben egy másik emberre vonatkoznak.

A Lélekben való élet

Mielőtt befejeznénk az emberi remény legmélyebb alapjainak vizsgálatát, még röviden föl kell idéznünk a második teremtéstörténet egy igen fontos mozzanatát:

Akkor az Úristen megalkotta az embert a föld porából, és orrába lehelte az élet leheletét. Így lett az ember élőlényé. (Ter 2,7)

Ez a gesztus, ahogy Isten orrába fúj Ádámnak és az élőlényé lesz, olyan kép, olyan üzenet, amely az embernek a világ végéig a legnagyobb reménységet adhatná. Persze ezzel nem természettudományos leírást akar adni a Biblia, hanem kinyilatkoztatást. Az ember személyé válásáról nem is lehetne érvényes természettudományos leírást adni, mert a természettudományos ismeretek Isten akaratából valók és hasznosak, ám az ember, az emberi jelenség túlnyúlik a természettudományok illetékességi körén, azon a területen, ahol a tudományos módszerekkel folytatott vizsgálat egzakt eredményre vezet. Az ember ugyanis

személy, szabad akarattal rendelkező, egyszeri és megismételhetetlen lény, s így a maga egészében nem lehet természettudományos vizsgálat tárgya.

Az emberi jelenséget nem a természettudományok, hanem egy merőben más, de nem kevésbé valós, érvényes és hatékony tudomány, a teológia felől közelítve érthetjük csak meg teljesen, hiszen az ember mint személy nyitott a végtelenre, a transzcendensre. Ezért a Szentírásnak az emberre vonatkozó kijelentései, ősi képei – melyeket a mélypszichológia tudománya rendre felismer az emberiség kollektív tudattalanjában – valós, hiteles és érvényes ismereteket közöl az emberről.

Természetesen ami kép, azt látni kell, illetve elképzelni, elvonatkoztatva az emberről szerzett mindenféle természettudományos ismerettől. A föld porából alkotott ember olyan, mint egy agyagból készült szobor: már kész van, de még nem él. Isten most letérdel hozzá, szájával az orrába fúj (persze ennek az antropomorfizmusnak csak a második isteni személy megtestesülésének ismeretében van igazi létjogosultsága), s az ember-szobor életre kel: nagyot lélegzik, kinyitja a szemét és meglátja Istent, pontosabban az Isten Fiát, akiért, aki által és akiben a teremtés műve megvalósult. Ez az a találkozás, ahol nyilvánvalóvá válik, hogy van egy alapvető kapcsolat, amely ősbibb, mélyebb és meghatározóbb férfi és nő, szülő és gyermek kapcsolatánál: ez pedig az ember Jézus Krisztussal való kapcsolata, akinek húsából és csontjából vétetett, s úgy van teremtve, hogy csak ezen a minden mást megelőző kapcsolaton belül találkozhat a többi emberrel, és csak ezen belül léphet kapcsolatba más emberi személyekkel.

Arra is érdemes odafigyelni, hogy e leheletadás tette az embert nem csupán személlyé, hanem egyáltalán élőlényé. Ezt megelőzően tehát nemcsak személyes élete, de biológiai élete sem volt. Ez a kijelentés nem Darwinnal és a törzsfajlódásról szóló mai elméletekkel akar vitatkozni, hanem egyszerűen csak azt hangsúlyozza, hogy az emberben az anyagként való létezés, a biológiai élet és a személyes élet szintjei egyszerre vannak jelen. (S ebből számos következtetés adódik, például a magzati élet minőségére vonatkozólag.)

Ez a gesztus, ahogy Isten Ádámnak, a földből alkotottnak orrába fújja az élet leheletét, annyira eleven és sokatmondó kép, hogy Szent János evangélista is ezt idézi föl, amikor arról ír, hogy a feltámadt Krisztus megjelent a tanítványoknak és átadta nekik a Szentlelket: *„Amikor beesteledett, még a hét első napján (új teremtés veszi kezdetét!) megjelent Jézus a tanítványoknak... Belépett, megállt középen és köszöntötte őket: Békesség nektek! E szavakkal megmutatta nekik kezét és oldalát (hogy fölismerjék benne az első embert, a földből alkotottat, szent sebeit szemlélve pedig Istenről és önmagukról új képet nyerjenek). Az Úr láttára öröm töltötte el a tanítványokat. Jézus megismételte: Békesség nektek! Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket. Ezekkel a szavakkal rájuk lehelt (íme a Teremtés könyvében szereplő gesztus, új tartalommal), s így folytatta: Vegyétek a Szentlelket (a bűnbeesés sebeit már orvosolta, most a harmadik isteni személyt, a Szentlelket árasztja szívébe, az örök, romolhatatlan isteni élet zálogát)! Akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer, s akinek megtartjátok, az bűnben marad.”* (Jn 20,19-23)

A Szentlélek örök életelvként és a szeretet kötelékéként az Atya és a Fiú között, Isten és az ember között, illetve ember és ember között a reménység forrása bennünk. Aki befogadja a Lelket, az elnyeri a csalhatatlan reménységet (lásd Róm 5,5), aki viszont kioltja magában a Lelket, az a kétségbeesés martaléka lesz. Ádám teremtése egyfajta „őspünkösöd” volt: az isteni lehelet által ő is részesült a Szentlélekben, Isten szentháromságos életében (csak kinyilatkoztatás híján nem volt ennek tudatában), s így az ő osztályrésze is volt a csalhatatlan reménység. (A mi megváltás utáni reménységünk annyiban több, annyiban „jobb reménység”, hogy mi már ismerjük „Isten leheletét”, s tudjuk róla, hogy nem csupán életelv, nem csupán isteni energia, hanem maga a harmadik isteni személy.)

A reménység gyökereit vizsgáltuk, s megállapítottuk, hogy azok a teremtés titkába nyúlnak. A továbbiakban az emberiségnek azt a hármas tapasztalatát vesszük számba, amelyben nyugszik a keresztény reménység.

A bűnbeesett ember alapvető tapasztalata és a keresztény reménység

Valójában csak egyetlen emberi létkérdés van: a halál. Ez pedig csak azért foglalkoztatja az embert, mert élete folyamán megízlelt valamit, ami magában hordozza az örökkévalóságot: a szeretetet. A halál szigorú és megvesztegethetetlen vámos, aki semmit sem enged átvinni a határon, elvesz mindent, ami porból lett, mert a por ehhez a világhoz tartozik, de nincs hatalma elvenni azt, ami a Lélektől való. Az ingyenes szeretet és művei nem ebből a világból, hanem Isten Szentlelkétől valók, tehát nincsenek alávetve a mulandóságnak. Hogy mégis félünk a haláltól, annak az a magyarázata, hogy szeretetünk nem mindig ingyenes, és hogy újból és újból vétünk a tiszta szeretet ellen. Csak a bűnbeesés óta van az embernek haláltudata és halálfélelme; az eredeti bűn sebzésének következménye, hogy félünk a szeretet megszakadásától. Ha pedig sikerül valakit végképp elidegeníteni saját tapasztalatától, hogy már az anyaméhben megízlelte a létezésére igent mondó, feltétel nélküli szeretet, illetve sikerül elhítenni vele, hogy képtelen az ingyenes szeretetre, akkor a reménységét is el fogja veszíteni, mely éppen ezen a tapasztalaton alapult.

„*Szűk a kapu, amely az életre vezet*” – mondja Urunk, Jézus (Mt 7,14). És ez minden vonatkozásban így van. Az emberi élet elején, közepén és végén egyre tágasabb életre nyílik a kapu, ám ez az életre vezető kapu mindannyiszor olyan szűk, hogy csak halálos szorongások közepette tudunk átjutni rajta.

Az első születés

Az ember sírva születik, mert fél. Szorongás vesz erőt pszichéjén, amely a test szorongásából is ered, hiszen szűk kapun kell átmennie. Az újszülött gyermek sír, de sírása megnyitja tüdejét, és már egy új világból vesz levegőt, majd enni kap, s az anyatej nem csupán testi életét táplálja, hanem rajta keresztül mindjárt megtapasztalja a szeretet ízét is. Ez az a méz, melyet mintegy ráadásaként, s annál egyszersmind végtelenül többként kapunk, hiszen a létezésünket fenntartó, meg nem szolgált és ki nem érdemelhető szeretet édessége személyes életünk alapja. (Nem innen, ebből a kollektív őstapasztalathból ered a tejjel-mézzel folyó Kánaán képe? S nem egy ilyen tejjel-mézzel folyó ország volna az ember osztályrésze, ha szeretetét nem rontotta volna meg a bűn?)

Ahogy az újszülött a világra jön és ahogy szopni kezd, többé-kevésbé olyan, mint ahogy bármelyik emlősállat kicsinye megszületik és keresi anyja emlőjét, ugyanakkor azonban ég és föld a különbség. Hiszen az állatban, az anyában és a kölykében egyaránt csupán ösztönök működnek, melyek zárt rendszert alkotnak. Ezért az állat nem tud sem szeretni (csak ragaszkodni), sem hinni, sem remélni, de a szenvedést és a halálfélelmet sem ismeri (ezzel persze nem azt állítjuk, hogy nem érez fájdalmat).

Az újszülöttnak azonban van halálfélelme, melyet csak az anyai szeretet ismételt megtapasztalása oszlat el. Ismételt megtapasztalása, mondom, mert a halálfélelem nem az első élmény, hanem csak reakció egy előző állapot megszűnésére. Az első, az abszolút legelső tapasztalatunk a világról az, amit az anyaméhben belül szereztünk a magzati fejlődés során, s ennek emlékét tudattalanunkban egész életünkön át hordozzuk. Ez pedig nem más, mint a tökéletes biztonság, az oltalmazó jóság, az egész valónkat átölelő gondoskodó szeretet.

Életünkben csak egyetlenegyszer voltunk úgy átölelve, hogy bőrünk teljes felületét (vagyis lényünknek a világgal érintkező részét) beborította az, aki átölelt minket: az anyaméhben. Életünkben csak egyetlenegyszer voltunk úgy táplálva, hogy szó szerint abból éltünk, aki átölelt, aki szeretett minket: az anyaméhben. Életünkben csak egyetlenegyszer

voltunk olyan kapcsolatban valakivel, hogy maga az együttlétezés volt a kommunikációs csatorna: az anyaméhben.

Ha pedig az embernek az első élménye az anyaméh biztonsága, akkor megállapíthatjuk, hogy a reménység velünk együtt fogantatott. Ez az az ősbizalom, mely nemcsak az ember reményének, de hitének és szeretetének is az alapja, s mint ilyen mélyebb, mint amit át tud fogni és igazolni tud a logikai értelem.

A második tapasztalat már egy szorongásteli élmény, amely joggal kelt halálfélelmet a világra jövő csecsemőben. Elhagyva az anyaméhet mintegy meghal az előző, anyaméhen belüli élet számára, egyszersmind megszületik egy új életre, amelyről azonban semmiféle előzetes ismerettel nem rendelkezik. Most tehát egyfajta túlvilágról szerez tapasztalatot, és legnagyobb élménye, hogy ebben a túlvilágban, ahogy anyja az emlőjére veszi és karjában ringatja, ugyanaz a szeretet fogadja, amely eddig is körülvette.

A második születés

„*Aki elveszíti életét, az megnyeri.*” (Mt 10,39) A pszichiátriai megalapozottságú modern karakterológia nyitotta fel a szemünket arra, hogy Jézus szavai nemcsak a vallásos életre érvényesek, hanem emberségünk legmélyét érintik, s a lelki betegségek legmélyebb okai között a sebek bátor elfogadásának hiánya az elsők egyikeként szerepel. Valamennyi neurózis közös vonása a szorongó „énközpontúság”, a biztonság görcsös akarása, az arra való képtelenség, hogy „elengedjük” magunkat, röviden: a saját életünknek az a szeretete, amely éppen annak elvesztéséhez vezet. Mindentől félünk, aki vagy ami akaratunk ellenére sebet üt természetes mezítelenségünkön. Az így szerzett sebesülések pedig mind a halállal vannak titokzatos összefüggésben, még egy sértő szó is, s minél inkább igyekszik valaki óvni magát, csak annál sérülékenyebbé válik.

Az egész európai civilizációt fenyegeti az a beteges önközpontúság, amely minden pillanatban a maximális gyönyörérzetet akarja elérni, és ezért lemond arról, hogy elfogadja a sebeket és vállalja, hogy halálos szorongások közepette, szűk kapun lépjen át a magasabb szintű, a bőségesebb életbe. Az a szellemi-lelki, esetenként vallási köntösben jelentkező irányzat, amely fájdalommentes kibontakozást, szinte automatikus fejlődést ígér különböző technikákkal, egyedül üdvözítő meditációs módszerekkel, az egyszerűen szélhámoskodik, mivel az embert önmagából önmagába vezet. Ezért napjainkban az európai kultúra egyetemesen infantilizálódik. Ez egyben a reménytelenség jele és okozója is. Így nagyon sokan, ahelyett, hogy erkölcsi lényé fejlődnének, szabad, lelkiismeretükre hallgató, igazságot kereső egyéniséggé, infantilis és ember alatti, biológiai-pszichikai életet élnek csupán, tengődnek, vegetálnak.

Ahhoz, hogy a bűnbeesett ember belépjen az erkölcs világába, ahol megdönthetetlen, megzavarhatatlan, az ember szellemi szabadságát óvó törvények vannak, előbb meg kell halnia régi öntörvényű, szűk, mégis kaotikus világa számára. Persze ez az előbbi törvények nélküli állapot szabadnak tűnhet, mégsem az. Az ember ösztöneinek, a külvilág elvárásainak, saját bűneinek rabja, akárhogy is próbálja bizonygatni az ellenkezőjét. Aki ezt belátja, annak megint csak át kell mennie a szűk kapun. Meg kell halnia az erkölcsi káosznak, hogy feltámadhasson egy rendezett világban.

Annyira megrémül az ember attól, hogy fel kell adnia bűnös, rendetlen kapcsolatait, önző életvitelét, hogy szinte megbénul. Ha azonban valaki a lelkiismeretére és a kinyilatkoztatott törvényekre hallgatva képes szakítani bűnös életvitelével, akkor olyan békességet, olyan új, bőséges életet tapasztal meg, amelyről eddig fogalma sem volt, és nem is lehetett. A küzdelemnek még nincs vége, ám a szűk ajtón belépve egy tágasabb életbe jutott.

És itt még nem a szentek életére, híres konvertiták megtérésélményeire kell gondolnunk. Ez az átlépés az erkölcs világába önmagában még nem vallási esemény. Még csak hívőnek

sem kell lennie valakinek, hogy ezt megtapasztalja. A Tízparancsolatban összefoglalt erkölcsi rend ugyanis egyetemes érvényű, minden egyes parancsát meg lehet fogalmazni vallási kifejezések mellőzésével is, mert a mélyén emberi, lelkiismereti tapasztalat van. Nemcsak kinyilatkoztatott isteni üzenetet hordoz, hanem az ember szívébe beleírt, beleteremtett rendező elveket is, melyek az igazságot becsületesen kereső ateistára is érvényesek.

Nem igaz, hogy minden kornak megvan a maga saját erkölce. Egyetlen erkölcs van, csak az elferdülések és lelkiismereti torzulások koronként más-más formában jelentkeznek. Éppen ezért tudatosítanunk kell, hogy nincs reinkarnáció és a halál után nincs automatikusan megtisztító újjászületések sorozata – ez túl kényelmes volna, és valljuk meg, méltatlan is az ember személyi méltóságához. Az újjászületésnek itt a földön kell végbemennie, egyszer, kétszer, akárhányszor, mert ez a földi élet a döntések ideje, az örök élet viszont már változhatatlan, Istenben végleg megnyugodott élet.

A harmadik születés

A harmadik születés az az esemény, amikor a szorosán vett vallás világába születünk bele. A misztika világa ez, mely a közhiedelemmel ellentétben nem zavaros látomások, parapszichológiai jelenségek összessége, hanem, eleven, személyes kapcsolat az élő Istennel. Az evangélium világa, amely magában foglalja az erkölcs világát, de azt úgy teljesíti be, hogy egyben túl is haladja.

Amikor Nikodémus, a tudós zsidó rabbi zseniális naivitással megkérdezi Jézustól: *„Hogyan születhetik valaki, mikor már öreg? Csak nem térhet vissza anyja méhébe, hogy újra szülessék?”* (Jn 3,4), Jézus nem utasítja el ezt a képtelen felvetést, mert igenis, abba a mélységbe kell leszállnia az embernek, ahol a psziché „emlékezik” a születésre, mert majdan az emberi létezésnek legmélyebb mélységeiben megy végbe az az újabb születés, mely a Szentlélekben történik, aki egy szűk kapun át az Atyaistenhez vezet. A szent keresztségben Istenbe születünk bele, abba az Istenbe, aki öröktől fogva gondolt ránk, és akinek ezt az örök szeretetét tapasztaltuk meg az anyai szeretet mintegy szentségi voltában az anyaméhben belül. Jézus nem utasítja el Nikodémus hivatkozását, ám nemet mond a bűnbeesett ember legnagyobb vallási kísértésére, melyet ősi mítoszok fogalmaznak meg: hogy az ember vissza akar térni a paradicsomi állapotba, az aranykorba, vissza egy ősi egységbe, az anyaméhbe. Az Istentől bűnében elfordult, bukott ember alapvetően téves irányultsága ez a visszavágyódás; a kinyilatkoztatást adó Isten ezzel szemben mindig egy új világba, egy magasabb létezési fokra hív, Ábrahámtól kezdve az evangéliumokon keresztül a Jelenések könyvéig.

Az erkölcstelen ember ketrecnek érzi a Tízparancsot, ki akar törni belőle. Az eredmény: a szabadság látszata alatt most válik csak igazán fogollyá, elveszíti életét, és egész léte értelmetlenségbe fullad. A misztikus viszont a Krisztus által Istennel visszaállított élő kapcsolatba helyezi élete súlypontját, a parancsok vasrácsaival keretezett szűk világ fölfelé nyílik meg előtte, és a végtelen, örök élet élő valósággá válik számára. Ez a misztika nem a valós emberi élettől való menekülés, hiszen a hiteles Isten–ember kapcsolat a hétköznapiakba, a konkrét feladatok teljesítésének világába küld vissza, de a kötelességteljesítést már nem a parancsok betűje irányítja, hanem a mögöttük rejtőző Szentlélek, az ingyenes Szeretet, Isten legbelsőbb élete.

Végigtekintve a három születésen, megállapíthatjuk, hogy mindhárom szűk kapun áthaladva valóságos halál leselkedik ránk.

A testi születés azzal a kockázattal jár, hogy a magzat meghal. A második, az erkölcsi születés olykor az életünkbe kerülhet, például amikor valaki inkább választja a halált, mint hogy kapható volna a hazugságra, a paráznaságra vagy egyéb, lelkiismeretével ellenkező dologra. Ez nem a kereszténység meggyőződése csupán, az ókortól kezdve napjainkig

akadnak „profán vértanúk”, akik meggyőződésükért készek az életüket is feláldozni. Végül az Istennel való személyes kapcsolatra való születés is halállal fenyeget, s ehhez még nagyobb „bátorság” kell, mint az előbbiekhöz. Avilai Szent Teréz szavaival: *„A tökéletlen embernek nagyobb bátorságra van szüksége ahhoz, hogy a tökéletesség útjára lépjen, mint a vértanúsághoz”*.

Krisztus kinyilatkoztatja az Atyát, vagyis feltárja a bűnben Istentől elvadult embernek, hogy a semmiből a mindenséget teremtő Isten nem más, mint végtelenül szerető Atya, és arra szólít, hogy bízzuk teljesen erre a mindenható és végtelenül jó Atyára magunkat, úgy, ahogy ő merte rábízni magát életében és halálában egyaránt. Húsvét hajnalán ez a jézusi bizalom és egyben az emberiség ősbizalma nyert egyértelmű igazolást. A keresztény reménység nem más, mint annak igazolása, amit a különböző születésekben az ember megtapasztal. A remény nem engedi meg a vakmerő bizakodást, sem pedig a kétségbeesést.

Felelősek vagyunk a reménységért. Együtt kell működnünk a Szentlélekkel, a remény Lelkével, hogy eljuthassunk arra a reménységre, amely már nem csal meg.

Az emberi reménység üdvtörténete

Az ősbűn, mint az emberi reménység gyökereinek sérülése

Az áteredő bűnt, vagyis az ősi Isten–ember kapcsolat megsérülését s az ebből fakadó alapvető emberi sebzettséget nem tagadhatja más, csak az, aki minden nyilvánvalóság ellenére megmarad egyfajta naiv optimizmus önámításában. Ádám bűnének figyelembevétele nélkül minden, az emberre vonatkozó megállapítás sántít, nem teljes, nem reális.

Hogy volt eredeti, ártatlan Isten–ember kapcsolat, és hogy az sérült meg az ember bűne miatt, az abból is nyilvánvaló, hogy van bennünk egy alapvető, totális bizalomra, reménykedésre való hajlam, amely pusztán rációval, értelemmel – a krisztusi kinyilatkoztatás nélkül – nem igazolható, s amelyre mégis inkább érdemes hagyatkozni, mint – a bűn következtében egyébként is elhomályosult – értelmünkre.

Lássuk csak az ember bűnbeesésének következményeit a bizalom, a remény vonatkozásában.

„Az ember és az asszony elrejtöztek az Úristen elől a kert fáai között. De az Úristen hívta az embert és így szólt hozzá: Hol vagy? Ő így válaszolt: Hallottam lépteidet a kertben, s féltem, mert mezítelen vagyok, tehát elrejtöztem.” (Ter 3,8-10)

A darabokra robbant ősbizalom törmelékei között járunk.

Az ember a bűn elkövetése előtt Isten gyermekeként élt, anyagi, biológiai és személyes létezését mindenestül rábízta. A bűnbeesés után azonban e bizalom helyébe a rettegő félelem lépett, mert a bűn hármias roncsolást végzett az emberben.

Mindenekelőtt az ember Istenről alkotott képe torzult: „*Félek tőled*”. Pontosán ez, az egzisztenciális, végső reménység e legnagyobb sérülése volt az őskígyó célja, amikor az emberre féltékeny Isten képét sugallta az első emberpárnak: „*Isten jól tudja, hogy amely napon a gyümölcsből esztek, szemetek felnyílik, s olyanok lesztek, mint az istenek, akik ismerik a jót és a rosszat.*” (Ter 3,5) Úgy tüntette fel Istent, mint az ember egyéni kibontakozásának, személyes autonómiájának akadályozója lenne. E helytelen istenkép – mely minden emberi kétségbeesés mélyén megtalálható – majd azáltal lesz kijavítva, hogy a megváltás egyik lényeges mozzanataként Jézus kinyilatkoztatja az Atyát, a végtelenül jó, a mindenhatóságát az ember iránt irgalmasságában kimutató Istent.

Istenképünket nyilvánvalóan befolyásolják a minket körülvevő emberekről szerzett benyomásaink, mindennél inkább a szüleinktől kapott kép. Érdeemes elolvasni V. Gheorghiu gyönyörű visszaemlékezéseit, melyben apját, az ortodox papot a szentség és tisztaság ragyogásában az Atyaisten élő képének, ikonjának látja. Ezt az őseredeti képet azonban nagyon sokunkban felváltja egy torz, hatalmi istenkép, amely hamarosan kiöli szívünkben a reményt. Márpedig az embernek végleg meg kell kapaszkodnia a létezésben, egyébként „leesik”. Az orvosok bizonyos határig tudják kezelni a depressziót, a pszichológiai összeomlást, ám igazi gyógyulást nem adhat más, csak ha a beteg megkapaszkodhat valakiben, aki őt feltétel nélkül és végtelenül szereti. Ha az ember legmagasabb rendű létezési módjában, a személyes létben nincs végleges megnyugvást adó kapaszkodója, ha az egymásba kapcsolódó emberi láncszemek sora csak a levegőben lóg, s nincs egy abszolút rögzített pont, amelyen az egész függ, akkor az embernek vége.

A bűnnel az ember önmagáról alkotott képe is roncsolódott: „*Meztelen vagyok.*” A bűnbeesés előtt az ember számára az a tény, hogy ő csak teremtmény, nem okozott szorongást. Azóta viszont igen sokan azért veszítik el végső reménységüket, mert magukat méltatlannak, alkalmatlannak tartják az Istennel való barátságra. Pedig Isten nem ilyen vagy olyan tulajdonságainkért szeret minket, nem teremtett voltunk gazdagsága vagy szegénysége miatt, hanem személyünket szereti, vagyis minket, magunkat, még a bűnbeesés után is. Azt a legnehezebb elhinni, hogy én, a bűnös és értéktelen ember szeretetre méltó lehetek Isten számára. (Ez a jelenség önmagában is bizonyítja, hogy volt ősbűn.) Szent János írja: *Hittünk a szeretetben.* (1Jn 4,16) E hit nélkül az embernek nincs, nem lehet végső reménysége.

Mindennek betetőzéseképp e két sérült kép, az Istenről és az önmagunkról alkotott helytelen kép egymáshoz is torz módokon viszonyul. Az egyik lehetőség, hogy eleve lehetetlennek tartja a kapcsolatot Isten és az ember között – ezt az álláspontot képviseli az agnoszticizmus, a materializmus és mindenfajta ateizmus. A másik változat az ellenkező véglet: az Istent és az embert azonosítja, mint a különböző gnosztikus irányzatok, köztük korunk szupervallása, a New Age. Mindkét variáció esetében reménynélküliség az ember sorsa, és elviselhetetlen személytelenség.

Eredetileg, a bűn előtt és Isten örök tervében a teremtett létezés, a biológiai élet és a személyes lét az emberben egységet alkotott: a magasabb rendű az alacsonyabba ágyazódott, s így az alacsonyabb szintűben is benne ragyogott a teljesség. A ferences Boldog Duns Scotus János megfogalmazását követve tehát Ádám mintegy szemlélte a létezést, a teremtményi lét szédítő nagy ajándékát. Ádám persze nem volt sem filozófus, sem teológus, látomásai sem voltak, csak egyszerűen és természetesen felfogta a létezés üzenetét, mert ártatlanságában tökéletesen értette a szeretet nyelvét. Így például amikor evett, az evésben is érezte, átélte a Teremtő szeretetét. Évával való házastársi egyesülésében is a teremtett lét, vagyis az Istenhez való abszolút és kizárólagos tartozás ragyogott, és Évával való kapcsolata az Istennel való egyesülésében sem halványult el. Csak ennek fényében érzékeljük, micsoda rettenetes rombolást végzett a bűn az ember önfenntartási és fajfenntartási ösztönében.

Az ártatlan ember tehát biológiai életében sem volt profán. A bűn előtt nincs is értelme külön szakrális és profán világról beszélni, mert minden szent volt, az egész létezés. Csak a bűn óta, a bűn miatt hasadt ketté a világ szakrálisra és profánra. (Isten szent Fia megtestesüléséig maga is elfogadja a szakrális és profán határozott szétválását a bűnbeesett ember világában, mint a bűn szükségszerű következményét: „*Amikor az embert elűzte az Éden kertjétől keletre, odaállította a kerubokat, és a fenyegető tüzes kardot, hogy őrizze az élet fájához vezető utat.*” (Ter 3,24) Ezt a kettősséget majd a Megtestesülés szünteti meg, amikor a második isteni személy, Jézus Krisztus testében Isten az egész emberi létezést és így az anyagi univerzumot is újból a szentségbe vonja.)

Már az elején láttuk, hogy amennyiben a magasabb rendű létsík sérül, az egész emberi létezés széthullik. Nem véletlen, hogy a kísértő éppen a személyes szférát, az ember legmagasabb rendű életszintjét kezdi ki, amikor arra veszi rá Ádámot és Évát, hogy ne bízzon Istenben, hanem maga vegye kezébe a sorsát. (Az csak csalétek, hogy evésre biztatja őket: a testi kísértés mögött az Istentől való elszakításnak, s ezáltal a személyiség egységének megbontásának szándéka áll.) Az ősbűn eredménye a széthullás: a személyes szint különvált a létezés titkától és a biológiai élettől. A személyes létezés szintjén az ember örök szeretetre vágyik, vagyis élő vízre, amely a szívéből fakad, s amely örökre csillapítani képes a szomjúságát. A bűn következtében a személyes és örök Istentől elszakadva azonban az ember elvesztette kapcsolatát a forrással, s ezért biológiai szinten próbálja meg újra és újra csillapítani örök és e földi életben kielégíthetetlen vágyait. (A széthullott emberi természet Jézus Krisztusban gyógyult meg, bennünk pedig a megszentelő kegyelem gyógyítja. Ez a gyógyítás lehetővé teszi, hogy az ember visszanyerve eredeti integritását olyan kapcsolatba

lépjen embertársával, amely – minthogy az isteni létezés erőterében áll fenn – soha el nem múlik.)

A Szentírásra figyelve az ősbűnt úgy is meg lehet határozni, mint az Istenbe vetett bizalom alapvető sebeztségét. Az ember teremtéséről szóló szövegben kétszer is említi a Biblia az ember uralkodásra teremttségét. „*Isten megteremtette az embert, hogy uralkodjék a tenger halai, az ég madarai, a háziállatok és az összes csúszómászó fölött, amely a földön mozog*”, illetve ezt a parancsot adta neki: „*Hajtsátok uralmatok alá a földet!*”. Ez a parancs abban az állapotban hangzott el, amikor az ember még barátságban élt Istennel, felhőtlen, gyermeki bizalommal volt iránta. A föld, azaz a teremtett világ egésze Isten jegyesi, baráti ajándéka az embernek.

Ha egy jegyesi, baráti, gyermeki viszony sérül vagy megszakad, az ajándéknak, amely abban a kapcsolatban született, azt a kapcsolatot jelzi, szimbolikusan fenntartja és táplálja, nincs többé semmi értelme. Elviselhetetlen lesz, mert elveszíti rendeltetésének értelmét és profanizálódik, ám ebben a profanizált állapotában is, pusztán létével a szakralitásra, a megtört szeretetkapcsolatra utal. Egy ajándék ajándék jellegétől megfosztva érthetetlen, vádoló és kínzó valóság, amely ugyanakkor arra ingerel, hogy ne ingyen, szeretetből kapott értéknek tekintsük, hanem jogos tulajdonunknak, amit erőnek erejével is megszerzünk, illetve megtartunk magunknak, vagy pedig értéktelen ócskaságnak amit mielőbb eldobunk.

A bűnbeesés előtt az embernek eszébe sem jutott, hogy Istenben vetélytársat lásson. Isten maga az ember legfőbb java volt, az ember pedig Isten dicsősége a kozmoszban. Az ősbűn óta azonban az ember birtokharcot folytat Isten ellen, illetve embertársa ellen. Az utóbbit Isten maga mondja ki Évának, mint az előbbi szükségszerű következményét: „*Vágyakozni fogsz férjed után, ő azonban uralkodni fog rajtad.*” (Ter 3,16) (Majd csak Krisztus, Isten megtestesült Fia hoz gyógyulást azzal, hogy lerontja a bűn által emelt válaszfalakat és Szentlelkét kiárasztva mindent újra egyesít. Szent Pál ezért jelentheti ki: *Minden a tiétek, ti Krisztuséi vagytok, Krisztus pedig az Atyáé* (1Kor 3,23), és: *Krisztusban nincs többé rabszolga és szabad, férfi vagy nő* (Gal 3,28). Nem forradalom segít a társadalmon, hanem a megszentelő kegyelem és a belőle fakadó új testvéri szeretet.)

Az ember a bűnbeesés előtt is dolgozott, ám az, hogy munkája fáradságos és sokszor hiábavaló, az a bűn következménye (lásd Ter 3,17-18). Az ember kezdetben mintegy szemlélte a létezést, a bűnbeesés után azonban a teremtés létezésének ragyogása elhalványult előtte, s már nem közvetítette számára egyértelműen a Teremtő szeretetét, így az ember szemlélődése is megromlott: önszemléléssé, nárcisztikus öntetszelgéssé és módszeres ürességteremtéssé fajult.

A legnagyobb sérülés azonban a kettő kapcsolatának megromlása: a munkából hiányzik a szemlélődés, a létezés titkával való szüntelen szembesülés, a szemlélődésből pedig a teremtő Istennel való együttműködés. A gyógyulás útja csak a kettő újbóli összekapcsolása lehet. *Ora et labora!* – az ősi szerzetesi jelmondat jól kifejezi, hogy hiteles keresztény élet nincs imádság, szemlélődés és munka nélkül. (Jellemző, hogy a pszichés megbetegedések gyógy módjai között ott van a munkaterápia és a sokféle meditációs gyakorlat.) A munka akkor nyer igazi értelmet, ha a Teremtővel együttműködve, Jézus Krisztussal egységben végezzük, a szemlélődésnek pedig akkor lesz valódi tartalma, ha a végső igazságot; Isten megtestesült szeretetét, Jézus Krisztust szemléljük. Ez a felismerés Názáretbe, a Szent Család otthonába vezet bennünket, ahol eredeti fényben ragyog a munka és a szemlélődés, ahol gyógyul az emberi meghasonlottság és reményvesztettség.

Isten első művének, a teremtésnek bemutatását ezekkel a szavakkal zárja a Szentírás:

És elkészült a föld és az ég minden benne levővel együtt. Isten a hetedik napon befejezte művét, amit alkotott. A hetedik napon megpihent a munkája után,

amit végzett, Isten megáldotta, megszentelte a hetedik napot, mert azon megpihent az egész teremtő munkája után. (Ter 2,1-2)

Ezzel a kijelentéssel a szentíró egyben Izrael hetente visszatérő ünnepét, a szombatot is megalapozza. A szombat pedig nem csupán szünnap, hanem valóban ünnep. Még szó sincs a Messiás eljövételéről, sem az örök életről, mégis jelen van az Istennel való közös létezőmód ígérete. A Szentírás első lapjain Isten meghívja az embert arra a nyugalomra, amely az ő sajátos létmódja, meghívja az ünnepre. És Isten utolsó műve, az idők végén megvalósuló újjáteremtés nem más, mint az örök ünneplés kiteljesedése, a Bárány menyegzőjének kiáradása az egész teremtésre. A két nagy mű és a két ünnepre hívás között pedig ott van az emberi történelem, amelyet megjelölt a bűnbeesés, vagyis az ünneprontás, és a megváltás, vagyis az ember ünnepeinek helyreállítása, sőt még csodálatosabb megújítása.

A számos szentírási részlet közül, mely az ember megromlott ünnepét mutatja be, Baltazár király lakomáját vegyük például (lásd Dán 5,1–6,1). Ez az „ünneplés” a Bárány menyegzőjének karikatúrája, és így az egész emberi lét megromlása.

A bűnbeesett ember maga rendezte lakomája három lényeges ponton tér el az ember számára készített isteni lakomától. Baltazár lakomáját, az ember megromlott ünneplését – de nemcsak ünneplését, hanem egyéni, politikai, gazdasági, társadalmi életének minden területét – az orgia, a bálványimádás és a profanizáció jellemzi. Ez a három jellemző vonás megfeleltethető a Szent János első levelében szereplő test kívánságának, szemek kívánságának és élet kevélységének (lásd 1Jn 2,16) amely azonban visszautal a bűnbeesés történetére, ahol ezt olvashatjuk: *Az asszony látta, hogy a fa élvezhető (ez a test kívánsága), tekintetre szép (ez a szemek kívánsága) és csábít a tudás megszerzésére (ez az élet kevélysége).* (Ter 3,6) A bűnbeesett ember kialakította civilizáció, kultúra és vallás a hármasság uralma alatt van. A hármasság igazi gyökere, az ünneprontás lényege az idololátria, a bálványimádás, amely nem más, mint az ember önimádása, hiszen a bálvány projekció (önkivetítés): az ember végtelenre rendelt vágyainak önmagukba való visszacsavarodása. A sátán azt mondja: legyetek olyanok, mint az istenek, azaz Isten nélkül váljatok isteni lényé. Az ember így tulajdonképpen kivonja magát a teremtés rendjéből, amely az isteni ajándékozás rendje, és kisajátítja a teremtett világot, miközben profanizálja.

Az ilyen lelkiállattal rendezett ünnep mindig orgiává fajul, mert elveszítette az Abszolútumhoz, a Végtelenhez való vonatkozását. Az ember ünnepeinek megbetegedése pedig az ember egész történelmének s minden vonatkozásának torzulását hozza magával, mert elveszítette a reménységét, tehát nincs jövője. Az ember állattá változik, mint Nabukodonozor király, aki füvet legelt, mint az állatok. Az igazi ünneplésben az ember kilép önmagából, hogy másokért éljen a szeretet eseményében. A megromlott ünneplésben azonban ez az eksztázis elferdül, az ember nem fölfelé, az Isten felé lép ki önmagából, hanem lefelé, az animalitásba. A szeretetben történő eksztázisra „a Lélek józan mámore” jellemző, az orgiára a tudatvesztés, a mindenségben való feloldódás vágya, az öröm helyett a gyönyörözésre törekvés, s ennek következményeként a legtökéletesebb izoláció, a legsivárabb magány (mert míg az öröm megosztható, a gyönyör nem), s végül a másnaposság.

A másnaposság ténye mutatja, hogy nem igazi ünneplésről van szó, mert az igazi ünnep visszaküld a teremtés művének folytatásához. Az ünneplés nem más, mint együttlét azzal a Teremtővel, aki a teremtésből részt adott, mondván: „*Hajtsátok uralmatok alá a földet!*” és ugyanakkor meghívott az ő életéből való részvételre. Az orgia a reménytelenség kifejezése. Az ember miután kisajátította magának a teremtést, kivette az isteni ajándékozás kontextusából, végül íztelennek érzi az egészet.

A reményvesztett ember igazi ünnepét nem adhatja vissza más, mint Jézus Krisztus, aki az emberi ünneplés Megváltója is. Jézus Krisztus életében a legmélyebb vonatkozás az Atya,

életének legnagyobb eseménye az Atya imádása. Az idololátria helyett megjelenik az emberiség történelmében a legtisztább adoráció. Nem meglepő, hogy nyilvános működését – János evangéliuma szerint – egy menyegzőn, Kánában kezdi, s önmagát Vőlegényként határozza meg. Benne és vele az Atya tiszta imádása kezdődött meg a földön, az idololátria helyett az igazi ekstázis, a profanizáció helyett a világ konsekrációja.

Az Ószövetség reményének beteljesedése Krisztusban

Az Ószövetség minden nagy alakja egy bizonyos vonatkozásban messze túlhaladta magát az Ószövetséget, mert ebben az egy bizonyos vonatkozásban úgy kapcsolódtak az élő és személyes egy Istenhez, hogy messze maguk alatt hagyták a földet, az emberi értelem érveit, s mindazt, amit az ember megérthet, akarhat és egyáltalán felfoghat. Ez az „egy bizonyos vonatkozás” pedig a remény, amellyel senki és semmi másba nem kapaszkodtak, egyedül az élő Istenbe. A korabeli teológiát elhagyva egyedül Istentől mint Teremtőtől várták életük megoldását, amit senki mástól nem várhattak, de még eddigi istenismeretükből sem következett. Nem az anyagot, a világot, az embert tekintették végső valóságnak, hanem egyedül Istent. Nem azért kezdtek remélni az örök életben, merthogy az embernek van, úgymond, egy halhatatlan, szellemi része: a lélek, hanem mivel Isten teremtő, és ez a teremtő Isten szeretetkapcsolatra hívja az embert a maga teljes emberségében.

Ilyen egész egzisztenciájával Istenbe kapaszkodó, ha kellett, akár a látható és tapasztalható világgal szemben is egyedül Isten ígéretére, szavára építő ember volt mindenekelőtt Ábrahám, akivel kezdődött az Ószövetség, s aki ugyanakkor messze túlmutat az Ószövetségen. Hitünk atyja ő, nem abban az értelemben, hogy tőle kaptuk volna az Istenre vonatkozó dogmatikus megfogalmazásokat, hanem abban az értelemben, hogy tőle tanultuk meg, mit jelent minden emberi remény, illetve reménytelenség ellenére hinni és remélni az élő Istenben.

Ábrahám hite életének két pontján áll példaként előttünk: először akkor, amikor Isten szavára hiszi, reméli, hogy fia születik, bár ez a maga és felesége előrehaladott kora miatt emberileg lehetetlen, másodszor pedig akkor, amikor Isten szavára kész feláldozni Izsákot, egyetlen fiát, aki által az isteni ígéretek testileg megvalósulhatnak. Nem az számára az igazi megpróbáltatás, hogy túl kell haladnia saját fia iránti szeretetét, nem is az, hogy Isten ellentmondani látszik saját tervének, mikor a maga által ajándékozott gyermek halálát kívánja, hanem hogy azt akarja, Ábrahám a rá vonatkozó isteni ígéretek egyetlen emberi garanciáját vesse el magától.

És Ábrahám képes volt erre! Amikor Isten szavára kinyújtotta kezét, hogy feláldozza Izsákot, akkor ezzel Ábrahám számára meghalt Izsák és Izsák számára Ábrahám. De amikor Isten angyala rászólt az égről: „*Ne nyújtsd ki kezedet a fiú felé, és ne árts neki. Most már tudom, hogy féled az Istent és egyetlen fiadat sem tagadtad meg tőlem*” (Ter 22,12), akkor Izsák feltámadt a halálból Isten számára és Ábrahám számára egyaránt.

Ezért mondja Szent Pál, hogy Ábrahám hitt a holtak feltámadásában (lásd Róm 4,17). Nem kifejezetten, mint mi, keresztények, de bennfoglaltan hitte, hogy aki az ígéretek tette, mindenhatóságában akkor is gondoskodik ezek teljesüléséről, ha az, akihez kötötte őket, valamiképp meghalna.

Az Ószövetség következő nagy reménykedője Dávid király. Gyilkossággal összekapcsolt házasságtörését más korabeli királyok (és a hatalmasok azóta is) legfeljebb bocsánatos bűnnek tekintették volna, ő azonban szívére veszi, és mélységes bűnbánatot tart. Ráébred arra, hogy a bűn az emberi egzisztencia mélyét fertőzte meg: „*Íme, gonoszságban fogantattam, és bűnben fogadott engem anyám.*” Felismeri, hogy emberileg reménytelen a helyzete, s ekkor Isten színe előtt állva, bizonyára a Lélek sugallatára megtalálja az alkalmas szót:

„*Tiszta szívet teremts bennem, ó, Isten!*” (50. zsoltár)

Teremteni csak Izrael Istene tud. Ezen a ponton Dávid király Jézus Krisztus evangéliumát készíti elő. Szent Pál beszél majd arról, hogy semmi sem számít, csak az „új teremtmény” (vö. Gal 6,15).

Jeremiás próféta is a mi keresztény reményünk előfutára, amint meghívásában felfedezi Isten öröktől való kiválasztó szeretetét.

*„Mielőtt megalkottalak anyád méhében, már szerettelek.
Mielőtt megszülettéél volna, fölszenteltelek.” (Jer 1,5)*

Belepillant az Isten ember iránti szeretetének titkába, amely független az ember viszonzó szeretetétől. Felismeri, hogy nem az ember váltotta ki Istenből az abszolút személyes szeretetet, hanem mindenestül Isten a kezdeményező, aki minden érdemünk nélkül, feltétlenül szeret. Ezért meglátja az új szövetség ígértét (lásd Jer 31).

Jób az Ószövetség következő, a remény szempontjából nagy alakja, jóllehet költött személy, az igaz izraelita szimbóluma. Nem érti, miért zúdul rá a szenvedés, de visszautasít minden ideológiai magyarázatot, még a vallási elméleteket is, s teljes erejével csak Istenbe kapaszkodik. Reménységének semmi más alapja nincs, csak az, hogy Isten teremtő, vagyis mindenható és végtelenül jó.

Ott kezdődik, ott kezdődhet az igazi reménység, ahol felkiáltunk: most aztán abszolút semmit sem értek Istenből. Ő maga rombolta le, illetve engedte leomolni azt, amit parancsára építettem, amibe reményemet helyeztem. Igen, mert a reményt nem valamibe vagy valakibe, hanem csak és kizárólag öbelé kell vetni, és pedig azzal az egyedüli megokolással, hogy az Úr teremtő, halottakat feltámasztó, végtelenül jó Isten.

A reménytelenség, az abszolút lehetetlenség és az Istenbe vetett remény valóságához érkezünk el. Az Ószövetség jeles alakjainak reményét nem igazolhatja más, mint Jézus valóságos halála és feltámadása. Mert Izsák nem lett ténylegesen feláldozva, nem temette el Ábrahám, és Isten nem támasztotta fel megdicsőült testben. De Ábrahámtól Isten olyan hitet követelt, amely hit erőterében majd kétezer év múltán elküldheti szent Fiát áldozati bárányul, hogy őt valóságos halála után valóságosan feltámaszthassa. Ezt ünnepeljük minden szentmisében, ez egész vallási életünk forrása és csúcspontja, ez a keresztény remélő és szerető hit középpontja.

Mindezek után meglepő, hogy az evangéliumokban mindössze kétszer fordul elő a ’remél’ ige (mindkétszer Szent Lukácsnál).

Először Heródes hamis várakozására vonatkozik, aki, mikor a perbe fogott Jézust Pilátus hozzá küldi, „igen megörült. Már régóta szerette volna őt látni, mert sokat hallott róla, és azt remélte, hogy valami csodát tesz szeme láttára.” (Lk 23,8) Jézus pedig csalódást okoz neki, mert nem tesz csodát a kedvéért, de még csak szóra sem méltatja. Első pillantásra talán banálisnak és merő véletlennek tűnhet a ’remél’ ige itteni szerepeltetése. De gondoljunk csak bele, hogy Jézus nemcsak Heródesnek, hanem mindenkinek csalódást okozott a környezetében, aki valami kevesebbet várt tőle, mint a valódi megváltást, az üdvösséget. (Csak az egészen kicsinyek szíve hordozott nem emberi képzetekbe beöltöztetett, valóban Istenre nyitott reményt, mint a szintén Lukácsnál szereplő Simeon és Anna.)

Az utolsó vacsorán mondja az Úr: „Higgyetek az Istenben és bennem is higgyetek.” (Jn 14,1) Ugyanazzal a hittel, ugyanazzal a reménnyel! Még az apostolok is kudarcot vallottak a reményben az Úr szenvedésének idején. Csak az nem veszítette el a reményt, aki ott állt a kereszt alatt Máriával: János. És az nyerte vissza a reménységet, aki keserves sírással siratta meg bűneit: Péter.

Másodszor a ’remél’ ige Jézus feltámadása után hangzik el, az emmauszi tanítványok ajkáról: „Mi azt reméltük, hogy ő váltja meg Izraelt.” (Lk 24,21).

Amikor a két Jeruzsálemből Emmauszba tartó tanítvány mellé társul a feltámadt Jézus, és megkérdezi őket: „*Miről beszélgettek itt az úton?*”, azok elszomorodnak. Ez az elszomorodás szükséges a húsvéti, a krisztusi remény megszületéséhez. Az apró emberi reménykedések útja nem torkolhat csak úgy a húsvéti reménységbe, hiszen köztük a kereszt botránya, Jézus halálának és a temetésének szakadéka tátong. Nagypéntek éjszakája és Húsvét hajnala között nincs más folytonosság, csak maga Krisztus: a történelem Jézusának és a hit Krisztusának azonossága.

„*Azt reméltük, ő váltja meg Izraelt.*” Milyen módon is? Talán politikai, talán vallási eszközökkel, elképzelésük szerint mindenestre életben kellett volna maradnia, hogy győzzön és a megváltást megvalósítsa. Maga a tény, hogy meghalt, mindezeknek a reményeknek a teljes és végleges szertefoszlását jelentette.

Jézus válasza az egész Szentírás átfogó olvasata: „*Vajon nem ezeket kellett szenvednie a Messiásnak, hogy bemehessen az ő dicsőségébe?*” Hallatára a tanítványok szíve lángolni kezd, majd a fogadóba betérve az utolsó vacsora mozdulataival Jézus végképp feltárja nekik halálának értelmét, hogy ez a halál nem kudarc és vereség, hanem engesztelő áldozat, mely egyszer s mindenkorra szabadulást szerzett az embernek a bűnbocsánat erejében. Jézus kezén, mellyel megfogja és megtöri a kenyeret, ott a szegek nyoma. Felismerik, hogy a megfeszített Jézus azonos a dicsőséges, örökkön élő Krisztussal. Ő az Emmánuel: velük van az úton s a vendégfogadóban, és most már velük van mindenütt, ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az ő nevében. Visszatérnek hát Jeruzsálembé az apostolok közösségébe, ahol teljessé válik a hitük, mert az Úr az eleve hitelesített tanúnak, Simon Péternek is megjelent.

(Az emmauszi tanítványok útja a szentmisét ünneplő Egyház belső útja is. A világból jövünk szárny szegett reménységgel, és egyszer csak hozzánk társul Jézus. Az igeliturgiában az ő szentségi jelenlétében olvassuk az Írásokat, melyeknek ő a kulcsa és megmagyarázója. Majd asztalhoz ülünk vele, s az Eucharisztia liturgiájában felidézünk az ő áldozatát, megünnepeljük halálát és feltámadását a tanítványok ünnepi közösségében. Itt válik a szertefoszlott remények keserű útja a boldog és csalhatatlan reménység útjává. Ezért kell nagyon vigyázni a liturgia tisztaságára. Amennyiben nem Jézus a liturgia legfőbb cselekvő alanya, amennyiben elveszünk tőle a lehetőséget, hogy ő szóljon a Szentírás igéje és ő cselekedjen a szent misztérium megjelenítése által, s helyette mi kezdünk beszélni, mi kezdünk tenni-venni, vége a reménységnek. A legjóindulatúbb szándék is árt, amely meg akarja magyarázni a misztériumot. A misztériumot nem megmagyarázni kell, mindenestül értelemmel megérteni sem kell, hanem részt kell venni benne, hittel figyelni rá, megnyílni számára, felismerni és megvallani. Csak így nőhetünk fel a boldog reményhez, az Istentől jövő reménység alapjához.)

Jóllehet a 'remél' szó csak kétszer fordul elő az evangéliumokban, ez korántsem jelenti azt, hogy a remény ne lenne Jézus tanításának fontos témája. Ellenkezőleg: a keresztény értelemben vett remény éppenséggel mélyen Jézus igehirdetésében gyökerezik. Elég, ha igazolásul csak tanításának központi magját, költőien megfogalmazott foglatát és sűrítményét, a nyolc boldogságot említjük (lásd Mt 5,3-12).

Azok, akik kétezer évvel ezelőtt Palesztinában hallgatták Urunk ajkáról ezeket a boldogságmondásokat, tanúi és részesei lehettek annak, amint Jézus egy soha nem sejtett jövőt nyitott meg előttük. Olyan lehetett ez, mint amikor az életfogytiglanra ítélt raboknak valaki minden előzetes bejelentés nélkül egyszer csak szabadulást hirdet. E meghirdetés pillanatában ugyan még be vannak zárva, de lelkükben már beköszöntött a szabadulás.

Az egész Krisztusba vetett hit, az egész keresztény egzisztencia leglényegesebb valóságát érintjük itt. Az a feszültség, amely a boldogságmondások első tagmondatában leírt negatívum és a második tagmondatában megígért abszolút jövő között fönnáll, a remény egyik legjellemzőbb vonása. A nyolc boldogság egyetlen kijelentése sem áll meg Urunknak a halálból való feltámadásába és az ő istenségébe vetett hit nélkül. A nyolc boldogság

magyarázatának tehát abszolút kudarc a moralizálás, mintha Jézus csak egy új erkölcsi rendet hirdetett volna; a pszichológiai magyarázat, mely csupán Jézus szavainak szándékolt hatását vizsgálja egy szűk lélektani horizonton belül; illetve a politikai és a szociológiai értelmezés, mely megragad e kijelentések társadalmi vonatkozásainál. Itt ugyanis arról a jelenről és arról a jövőről van szó, amely a keresztény lét leglényegesebb valósága.

A mindenkori jelen meg van jelölve a sírással, az éhezéssel és szomjazással, az üldöztetéssel, és oly sok minden mással, ami szenvedést okoz. Az ember jövője pedig a Krisztusban megmutatkozott és igazolt dicsőséges feltámadás. Jézus Krisztusban, az Istenemberben e jelen és jövő találkozik, s általa bennünk, keresztényekben is, akik a keresztséggel az isteni természet részeseivé lettünk, miközben továbbra is ebben a halállal megjelölt életben élünk.

Jézusnak nem csupán a szavai, hanem tettei is az abszolút jövőre vonatkozó biztos reménység hordozói. Minden egyes csodája döntés az élet mellett, s diadal a halál fölött. Vele az élet jelent meg a földön s az egész kozmoszban (vö. 1Jn 1,2). Ismét csak egyetlenegy említünk csodái közül: a béna ember meggyógyítását (lásd Mk 2,1-12). Nemcsak testi épségét adja vissza ennek a szerencsétlennek, hanem bűneinek bocsánatát is megadja, új jövőt nyitva előtte. A farizeusok és írástudók megbotránkoznak rajta, a körülállók szívében azonban nagy-nagy öröm és reménység ébred, hogy van végre valaki, aki ura az életnek. Ezen a csodán és Jézus összes többi csodáján is az örök reménység fundamentuma ragyog át. Minden csodája egyben jel is, mely egy nagyobb, fontosabb valóságra mutat: az örök, múlhatatlan és boldog isteni életre, amelyben remélünk, s amelyet benne nyerhetünk el a hit által.

Nem csoda, hogy a négy evangélista közül egyedül Lukácsnál fordul elő a 'remél' szó, hiszen ő a remény nagy teológusának, Szent Pálnak a tanítványa. Szent Pál a damaszkuszi út után Jézus Krisztus fönséges ismeretének fényében tudta látni az Ószövetség nagyjait, és észrevette, hogy reményük Jézus Krisztusra mutat, s az ő megtestesülésében, illetve a húsvéti misztériumban teljesedik be. Agrippa király előtt mondott védőbeszédében egyenesen azt állítja, hogy e miatt a reménység miatt vádolják az őt üldöző zsidók (vö. ApCsel 26,6-9). Ugyanezt ismétli meg utolsó beszédében, római fogsága idején: „*Ezt a bilincset ugyanis Izrael reménysége miatt verték rám.*” (ApCsel 28,20)

Az ószövetségi kinyilatkoztatást adó Istent Pál *a reménység Istenének* nevezi (Róm 15,13), aki Jézus Krisztusban új utat adott nekünk saját magához: *A Krisztusban való hit által van reményünk és biztonságos utunk Istenhez* (Ef 3,12). De nemcsak Jézus Krisztus által van reményünk, hanem ő maga a mi reménységünk: *Krisztus bennetek a megdicsőülés reménye* (Kol 1,27), *Reménységünk Krisztus Jézus* (1Tim 1,1).

A remény útja próbatételek sorozata. Minden és mindenki változik körülöttünk, változunk mi magunk is, a hívő ember azonban ahhoz ragaszkodik, ami örökkévaló, s ez megóvjá a széteséstől. Erre a Szentlélek erejében válik képessé, aki nemcsak a megtestesülés és a megváltás eszközlője, hanem a végső krisztusi remény létrehozója is. Ő támasztja bennünk a hitet, a bizalmat Istenben Jézus Krisztus által. Ő a szeretet Lelke, Krisztus bennünk lakásának Lelke, az örök élet záloga. Még ha szenvedés vagy más próbatétel vár is ránk, *tudjuk, hogy a szenvedésből türelem sarjad, a türelemből kipróbált erény, a kipróbált erényből meg remény. A remény pedig nem csal meg, mert Isten szeretete kiáradt szívünkbe a nekünk ajándékozott Szentlélek által*” (Róm 5,4-5).

Ebből ered az örvendezés és a derű. *Legyetek örvendezők a reménységben, derűsek a nyomorúságban, állhatatosak az imádságban.* (Róm 12,12) *Csak szilárdan és rendületlenül álljatok a hit alapján és el ne tántorodjatok az evangéliumi reménytől, amelyet hallottatok.* (Kol 1,23) *Krisztus mint fiú áll háza élén. Az ő háza mi vagyunk, ha mindvégig állhatatosan kitartunk a bizalomban és a diadalmas reményben.* (Zsid 3,6) *Tartsunk ki rendíthetetlenül reménységünk hitvallásában, mert hűséges az, aki az ígéretet tette.* (Zsid 10, 23) Hogyan

lehet kitartani a reményben? Olvasva az Írásokat és okulva rajtuk egy szemlélődő, elmélkedő élet folyamán. Mert: *Mindazt, amit valaha megírtak, okulásunkra írták, hogy az Írásból türelmet és vigasztalást merítsünk reményünk megőrzésére.* (Róm 15,4) Így lehet tökéletesedni, előrehaladni a reményben (vö. Gal 5,5).

Mi a „már” és „még nem” feszültségében élünk. A keresztény remény egészen sajátos, mert azt várja, ami már Krisztusban véglegesen beteljesedett. A múlt soha nem sejtett vonatkozásba kerül a jövővel. Az apostolok a múltban, Krisztus dicsőséges testi föltámadásában látták a jövőt, az egész kozmosz megdicsőülését. A világot és az embert érintő legnagyobb jelentőségű és legörömtelibb esemény már végbement, s hatásai a szentségekben minket is elérnek, a végső kinyilvánulás azonban még előttünk van. Ebben az értelemben *megváltásunk még reménybeli* (Róm 8, 24), s mi *az örök élet reményteli örökösei vagyunk* (Tit 3, 7). Az *örök élet reménye* (Tit 1,2) maga Isten, a szeretet.

Amikor a hit megvallásáról beszélünk, hajlamosak vagyunk megfélekedni arról, hogy a hitvallás egyben mindig a remény megvallása is. A vértanúk és hitvallók életében látjuk ezt a legnyilvánvalóbb módon. A dogmatikus hit rendkívül fontos, mert tudni kell, kiben hiszünk, ám ez a hit mindig reményt is tartalmaz. Tételes hit nélkül még csak lehet élni ideig-óráig, de remény nélkül egy napig sem. Minden remény alaptalan azonban, ha nem abba kapaszkodik, aki nem csal és nem csalatkozhat. (Persze róla, akire a keresztény remény vonatkozik, az Írásokban gyökerező szent dogmák adnak garanciát.)

Szent Péter is buzdít a remény megvallására: *Mindig álljatok készen arra, hogy megfeleljetek mindenkinek, aki reménységetekről kérdőre von titeket. De ezt szerényen, tisztességtudón, jó lelkiismerettel tegyétek.* (1Pét 3,15-16)

Az Istenbe vetett reménység az emberekbe vetett remény, bizalom alapja is: *Erős a belétek vetett reményünk, mert tudjuk, hogy nem csak a szenvedésben vagytok társaink, hanem a vigasztalásban is.* (1Tessz 2,19) *Ki volna ugyanis a mi reményünk, örömünk és dicsekvésünk koronája Urunk, Jézus Krisztus előtt, eljövetele napján, ha nem ti! Hiszen ti vagytok a mi dicsőségünk és örömünk.* (2Kor 1,7) Hirtelen egy új világba érkezünk. Amint a szeretetről gondolkodva és Szent Pál Szeretethimnuszára figyelve láthattuk, hogy nincs két szeretet: Isten és ember szeretete, hanem ha valós, igazi, hiteles szeretetről van szó, akkor ez a kettő egy, úgy a reményre vonatkozóan is megállapíthatjuk, hogy a másik emberben csak akkor remélhetünk, de akkor aztán igazán, ha ő egészen az Istenben remél. Végtelenül meg lehet bízni abban az emberben, aki végtelenül az Istenben bíz.

A remény erkölcstana

A világ reményvesztett, de ezt önmagának sem vallja be. Hamis mennyországot gyárt, s azzal ámítja magát, hogy örök jövője van. Csodareceptjeiben üdvösséget ígér, jóllehet magát ezt a szót nem használja, nehogy lelepleződjék. Reklámjai kozmikus méreteket sejtetnek, az öröm eksztázisától ragyogó arcokat mutatnak, a leküzdhetetlen akadályok és áthághatatlan határok eltűnését ígérik, miközben egy fogkrémet vagy egy új mobiltelefont ajánlanak.

Önmagukban e csodareceptek és reklámok akár komikusnak is volnának mondhatók, ám sajnos többről van szó, mint nevetséges hazugságról. Az üdvösség kérdése forog kockán, amely nagyobb tét, hogysesem ne kellene nagyon is komolyan vennünk azokat a próbálkozásokat, amelyek azt sugallják, mi több, lépten-nyomon sulykolják, hogy az üdvösséget valamtől: egy tárgytól, egy módszertől, egy mechanizmustól kell várni, holott az üdvösséget csak személytől remélhetjük, mert az üdvösség személyközi esemény, mégpedig olyan, amely magában foglalja az ember teljes és örök megmentését. Ezzel lehet játszani, de itt nem babra megy a játék.

Senkinek nincs joga üdvösséget ígérni a földön, még profán értelemben sem, csak annak, aki megoldást tud kínálni valamennyi problémára, a fogyasztói társadalom termelői és szolgáltatói azonban nemhogy valamennyi, de legtöbbször egyetlen problémára sem tudnak megoldást adni anélkül, hogy ne idéznének elő még többet és többet.

Ugyanakkor az ember személyes élete teljes és örök megoldására vár. A vallások is ezért okozhatnak csalódást, mert a pogányság szerint az istenek mögött a sors van, a sors pedig néma bálvány. A filozófiák és szellemi irányzatok is mind csalódást okozhatnak, mert például a halál tényével szembesülve nem nyújtanak semmiféle távlatot. De még a kereszténység is csalódást okozhat, ha nem emelkedik fel személyes szintre, ha nem az ember totális megmenekülését reméljük Krisztustól, hanem csak receptet és csodaszert a földi élet jobb működtetéséhez.

Mi személybe, az isteni személyekbe, a Szentháromság egy Istenbe vetjük reményünket. A keresztény hit a remény szempontjából is a legemberibb, leglogikusabb, mert Valakiben, és nem valamiben remél.

Az a legtragikusabb, ha valaki ezt a végső reménykedését saját magába veti. Nárcisztikus és megalomániás emberek és korok kísértése, hogy önmaga tehetségében tetszeleg anélkül, hogy számot vetne azzal, hogy minden képessége, tehetsége kevés legvégső reménye teljesítéséhez. Sokszor teljes egzisztenciális összeomlás szükséges ahhoz, hogy ráébredjen, hogy az emberi létezés nem valamibe horgonyozódik bele, hanem Valakibe.

Csak így lehet az embernek emberhez méltó reménye, s csak így lehet jövője. Csak így lehet a kozmosznak is reménye, mert az egész mindenségnek csak az ember, az Istenben remélő ember által van jövője.

Mindez mélységesen érinti az erkölcs világát, melyben egyre nagyobb káosz uralkodik. Pedig a tíz Istentől kijelentett szó, a Tízparancsolat a kinyilatkoztató Isten által teremtett emberi szívünkbe, ha homályosan is, már eleve bele van írva. A Mózes által kinyilatkoztatott parancsok tiltásaikkal az emberi reményt védik, pozitív tartalmukkal pedig a reménység forrását nyitják meg bennünk.

I. Uradat, Istenedet imádd!

Mivel az Isten imadásának legvégső emberi cselekvése a totális önátadás, ezért az imadás a maga teljességében nyilvánvalóan a reménység ősforrása.

Az imádást kifejező ősi 'áhítat' szavunk is erre utal, mely eredetileg az 'elalél', 'elájul' szavak rokona. Ahogy a csecsemő vagy a karon ülő kisgyermek biztonságban elalszik anyja ölében, mer elalélni a szülő iránti bizalomban, s ahogy Urunk, Jézus rábízta magát halála előtt Atyjára, egész emberségét összefoglalva és az Atya kezébe helyezve (lásd Lk 23,46), úgy az imáadásban az ember mindenestül Istenre hagyatkozik.

Isten imádása, ha az nemcsak imaszövegek elmondása, hanem egész emberi egzisztenciánk átadása Istennek, minden esetben a reménység fölfakadását eredményezi. De hát nem éppen a reménységből, a bizalomból fakad az Istenre való ráhagyatkozás? Igen, de az még nem a reménység teljessége. Abból tudjuk ezt, hogy ha nem az élő Istenre bízta magát ilyenféle reménykedéssel az ember, hanem csak valamire, eszmére, emberi ideológiára, akkor előbb-utóbb a kétségbeesésbe sodródik. Ha viszont Istenbe kapaszkodik, a paradicsomi állapot erőterébe kerül, Krisztus megváltásának húsvéti, pünkösdi teljességébe emelkedik.

Aki csak imákat mond, az elkeseredhet, sőt akár az öngyilkosságig is sodródhat, de ha Istent úgy imádja, ahogy Ábrahám, ahogy a Szent Szűz imádta, s ahogy ezt az imádást Jézus beteljesítette, az biztosan nem jut el a kétségbeesésig. Minden áldott nap legalább egy pillanatilag ilyen módon kellene imádni az Atyát.

Igazából ez az első parancs is tiltással kezdődik a Szentírás szövegében: *Senki mást ne tekints Istennek, csak engem!* (Kiv 20,3) Ha Istenen kívül bármihez vagy bárkihez kötődünk ilyen odaadással, a szívünk megosztottá válik. A megosztott szívű ember pedig előbb-utóbb el fog keseredni, mert élete elszakadt a reménység forrásától. Nem a forrásból merít, hanem poshadttal ciszternavízből. A Szentlélek vigasztalása talán éppen abban áll, hogy rávezet arra, hogy Jézus által az Atyát valóban Atyának ismerjük el. Ez az imáadás újszövetségi beteljesedése az elkeseredés, a csüggedés vége és a halhatatlan reménység kezdete.

II. Isten nevét hiába ne vedd!

Ennek a parancsolatnak elsődleges és eredeti értelme nem az, hogy ne emlegessük fölöslegesen Isten nevét, hanem hogy ne éljünk vele vissza, ne üzzünk vele mágiát, ne mondjunk átkot vagy helytelen áldást. Isten nevét, Isten erejét nem szabad rosszra használni, mert ő mindenestül jó.

A mágiában az ember degradálja Istent, és egyszerű energiaforrásként használja, saját elképzeléseinek megvalósításának szolgálatába állítva. Az efféle praktikákat az jellemzi, hogy a kezdeti óriási lelkesedést hamarosan a kiábrándulás, majd teljes reménytelenség és kétségbeesés váltja föl.

A Katolikus Egyház Katekizmusa így ír erről:

„Bizalommal szabad és kell ráhagyatkoznunk a Gondviselésre, bármit is rejt a jövő. A jóslásnak mindenféle módját el kell utasítanunk. Horoszkópok kutatása, csillagjóslás, tenyérjóslás, sorsvetés és titkos jelek értelmezése, spiritiszta médiumok és látnokok tanácsának kérése, mindez hatalomvágyat rejt magában: azt a törekvést, hogy valaki hatalmat nyerjen az idő és a történések fölött. Ez ellentétben áll a tiszteletteljes és szerető félelemmel, amellyel egyedül Istennek tartozunk.” (2115-2116.)

A második parancsban a hagyomány természetesen benne érti az istenkáromlás tiltását is. Aki Istent káromolja, az szívében kioltja a reményt. A káromlások mögött ugyanis a bűnbeesett embernek az a téveszméje húzódik, hogy azért a rosszért, ami őt érte, végső soron Isten a felelős, és ezért ahelyett, hogy a rossz mögött is keresné az isteni bölcsesség és szeretet emberi értelmet felülmúló titokzatos akaratát, Istent hallgatólagosan vagy nyíltan

gonosznak és rosszindulatúnak tartja. Ez viszont egészen nyilvánvalóan magában hordozza a bizalmatlanságot, hiszen lehetetlen egy gonosz, nekünk rosszat akaró istenségben bízunk. Ha egy közösségben eluralkodik az istenkáromlás, az a közösség keserűvé, depresszióssá és önpusztítóvá válik. (És persze minél inkább azzá válik, annál inkább káromolja Istent – ez a szó szoros értelmében ördögi kör.)

Ezzel ellentétben ha valakit szenvedés ér, és áldani kezdi Istent, megtapasztalja a kinyilatkoztatás igazságát, mely szerint *az Istent szeretőknek minden a javára válik* (Róm 8,28). Óvakodni kell Isten nevének hanyag, játszi emlegetésétől is, ami ugyan nem káromkodás, mégis veszélyes, mert Isten nevének efféle figyelmetlen, töltelékszóként való használata kikezdi az istenfélelem drága, szentlelkes ajándékát bensőnkben.

III. Megemlékezzél arról, hogy az Úr napját megszenteljed!

Mint ahogy a matematika axiómákra, mint ahogy az emberi logika végső princípiumokra, nyilvánvalóságokra épül, úgy az emberi életnek is van végső értelmes alapja, mert ha nem lenne, az ember sem maradhatna fenn. Ez akkor is így van, ha ez a végső igazság nem mindenki számára nyilvánvaló; épp attól lesz az ember valóban ember, hogy keresi. Minden valóban emberi tett, tudva-tudatlanul e végtelenségből és egyértelműségből, az élet mérhetetlen óceánjából táplálkozik, sokszor valami egészen rejtett hajszálcsovesség közvetítésével.

Az ember ünnepei is a végső és örök Ünnepek előképei és abból való részesedés. Egyértelműen erre mutatnak a különféle vallási rítusok, az ünneplés kultúránként más és más szokásai, de legfőképpen az a várakozás, amely ott rejlik minden ünnep mélyén: a várakozás egy nem embertől függő beteljesedésre, a kegyelemre.

A kinyilatkoztatás vallásaiban, a zsidó és keresztény vallásban egyértelmű isteni szó és tett igazolja azt, hogy az ember egy örök ünnepre hivatott, vagyis hogy liturgikus lény: az isteni és emberi szeretet leiturgosza. Annak van ünnepeknivalója, aki a kinyilatkoztatásból ismeri a mindenség és benne az ember végső rendeltetését, vagy pedig saját szívére és intuíciójára hallgatva, illetve ősei nyomába lépve keresi azt.

Mára azonban egyre több embertársunk képtelen az ünneplésre. Ennek legfőbb oka, hogy nem kaptak választ arra az alapvető kérdésre, hogy van-e értelme az életnek. Értelmükben űr tátong, mert a világ értelmességére vonatkozóan a legcsekélyebb eligazítást sem kapták meg. Márpedig ha az egész mindenségnek és magának az emberi életnek nincs végső értelme, akkor nincs mit ünnepelni sem.

A letűnt XX. század megmutatta, milyen következményekkel jár, ha az ember a Teremtő helyett más istent imád: a fajt, az osztályt vagy a karaktert. Ezek a bálványok elveszik az ember szabadságát, megrontják az ünnepet. Kezdetben még vannak álünnepek, amíg széles körben hisznek a bálványokban. Később amikor a bálvány körül kiépül az államgépezet, már csak a gazdasági érdek, a Mammon tartja fenn az ünnepeket, melyek egyre üresebbek, kényszeredettebbek és hazugabbak.

Az ideológiák bukása után mára sokan ünnep nélkül maradtak. Ünnepek helyett szünnapjuk van csupán, ahol rájuk tör a létbeli csömör, az egzisztenciális undor, s ez elöl a még több munkába, a fogyasztói társadalom bálványai közé, illetve a kábítószerhez menekülnek. Az ünnep és ünneplés kérdése a reménység vagy reménytelenség, az élet vagy öngyilkosság kérdése.

Rossz jel, ha nem tudunk ünnepelni. Azt jelenti, nincs jövőnk, mert nincs reményünk. Az Egyháznak ebben a világban élve éberem kell őrködni azon, hogy ne engedje megfertőzni ünneplését a világ szellemétől, nehogy istentisztelete pusztá önkifejezéssé, emberkultusszá silányuljon. A veszély nagy, mert ha egy közösség istentisztelete megromlik, maga a közösség indul bomlásnak, hiszen a húsvéti titok életünk forrása és beteljesedése. Az ünnep

nemcsak a reményből él, hanem maga is élteti a reményt. A szombat megszentelése, illetve a mi krisztusi szombatunknak, a vasárnapnak megünneplése keresztény reménységünk ünneplése, az Egyház megtartója mind a mai napig, és jövőjének is biztosítója.

IV. Atyádat és anyádat tiszteljed!

Ez a negyedik parancs kapcsolja össze az első három parancsot, amely Isten életében részesít minket – és ezért a reménység forrása –, a következő parancsokkal, melyek pedig emberi viszonyaikat rendezik.

Az öngyilkosságra készülő átkozza szüleit, hogy e világra hozták őt. A reményben élők áldják őket. De ez az átok, illetve az áldás végső soron magának a Teremtőnek szól, aki öröktől fogva gondolt ránk, s az idő kezdete előtt már önmagának akart minket.

Minket Isten szüleinek közreműködésével hívott létre. Amikor a két sejt egyesül, abban a pillanatban a teremtő Isten személyként szólítja meg az embert. Szüleinek közreműködése nélkül mi nem részesedtünk volna Isten teremtő szeretetében.

A szülőknek ezért nemcsak példás életükért, értünk hozott sok-sok áldozatukért jár a tisztelet, hanem mindenekelőtt magáért a létezésért, melyet az ő közvetítésükkel kaptunk a teremtő Istentől.

A szülők tisztelete magában foglalja a valamennyi ősünk iránti megbecsülést és kegyeletet, illetve valamiképpen az egész emberiség tiszteletét. A negyedik parancsban találkozunk az összes parancs abban az értelemben is, hogy ősatyánk, Ádám és ősanyánk, Éva vétkeztek Isten ellen, de nem csupán az áteredő bűnt, hanem bűnbánatukat, a megváltás utáni sóvárgásukat és az erre vonatkozó isteni ígéret ősevangéliumát is örökül hagyták gyermekeiknek, az egész emberiségnek.

Az Isten szent Fia pedig a Szent Szűz által az ő gyermekükké lévén elhozta az Atyaisten kegyelmét és kiárasztotta a Szentlelket. Így akik benne hisznek, azok egy jobb reménység részeseivé válnak, és arra kapnak meghívást, hogy a kettős és mégis egy szeretet parancsában összefoglalt törvény szerint éljenek Isten új családjaként és házanépeként.

Végül abból a szempontból is a középpontban áll a negyedik parancs, hogy a szülők feladata a gyermekkel megismertetni Istent, aki őt örök életre teremtette, és megtanítani az életnek és az élet forrásának tiszteletére (ötödik és hatodik parancs), valamint a magántulajdon és az igazság tiszteletére (hetedik és nyolcadik parancs), illetve arra nevelni, hogy reménységét el ne játssza, hanem ösztönein és vágyain uralkodva megőrizze azt az örök életre. Az elmondottakból következik, hogy a szülői hivatás óriási feladat, és pedig a reménység átadásának és nevelésének feladata, a magzati léttől kezdve a nagykorúvá válásig, sőt még azon túl.

V. Ne ölj!

A mi Urunk, Jézus Krisztus nem egy új vallást alapított csupán, hanem elsősorban azért jött, *hogy életünk legyen, és pedig bőségben* (Jn 10,10). A reménység tárgya ez a több, ez a bőséges élet. Az ember abban reménykedik, hogy az az élet, amelyet most él és amelyben a végtelenség (a végtelen ismeret, a végtelen jóság és a végtelen szeretet) ígérete van, egykor valamiképpen kibontakozik. Következésképpen minden életellenes cselekedet az emberiség reménye elleni merénylet is egyben.

Nem igényel mélyebb megfontolást annak a belátása, hogy az öngyilkosság és annak közvetett formái, mint például az eutanázia a reményvesztettségéből fakadnak, ám a másik ember életének kioltása is, közvetve vagy közvetlenül, mindig a reménytelenség kontextusába ágyazódik.

Az abortusz, a magzatgyilkosság háttérében az emberi kishitűség, a Gondviselésbe vetett bizalom hiánya áll, az a félelem, hogy a megszületendő gyermek veszélyt jelent az anya karrierjére, jó hírére, a család egzisztenciális biztonságára és így tovább. A felnőtt meggyilkolása mögött a tehetetlenség, hiszen a gyilkos nem mer szembenézni azzal a megoldhatatlannak látszó helyzettel, amelyet a másik ember teremt számára, ezért folyamodik gyilkossághoz. Olyan is előfordul, hogy a gyilkosság kiváltó oka más bűnös kívánság (hatalomvágy, anyagi előnyök, paráznaság), ebben az esetben ezek a bűnök gyökereznek a reménytelenségben.

A tragikus az, hogy itt is ördögi körbe lép az ember: a gyilkosság ugyanis nemcsak reménytelenségből fakad, hanem még nagyobb reménytelenséget is szül, ez a még nagyobb reménytelenség pedig újabb bűnök forrása lesz. (Ugyanez érvényes az öngyilkosságot megkísérlő emberre, de az öngyilkos életformát követő s ezért reménygyilkos társadalmakra is!) Ezzel szemben az élet vállalása minden körülmények között csak reménységből történhet, ugyanakkor további reménységet is generál, mind az egyén, mind a társadalom életében.

Léteznek az öngyilkosságnak rejtett, álcázott formái is, melyek nem hirtelen és látványosan vetnek véget az életnek, hanem szép lassan, módszeresen kezdik ki és teszik tönkre. Ilyen az állandó lehangoltság, a krónikus életuntság, amelyért sok esetben mi magunk is felelősek vagyunk. Ehhez vezethet a hosszabb ideig elnyúló tétlenség vagy a céltalan tengés-lengés, amelyből hiányoznak az értelmes feladatok, apró és nagyobb célok, melyekért lelkesedni lehet. Nemcsak az sodródik a reménytelenség öngyilkos világa felé, akinek nincs bizodalma az eljövendő boldog örök életben, hanem az is, aki ugyan elvben elfogadja a végső reménység alapját, de ez a hite nem hatja át mindennapjait: az idő elfolyik a keze között, nincsenek kisebb, lelkesen föl vállalt célkitűzései, amelyek, ha közvetve is, az örök célra mutatnak.

A rejtett öngyilkos léthangulatnak majd életvitelnek másik kiváltója lehet a „horror crucis”, a kereszttől való borzadás. Az ilyen ember iszonyodik a legkisebb szenvedéstől és megpróbáltatástól is, s energiájának jórészét az az igyekezet emészti föl, hogy jó közérzetét semmi meg ne zavarja. Az ilyen, állandóan magát figyelő lélek titokban folyton lázad Teremtője ellen, aki őt fejlődő lénynek teremtette, és nem kíméli meg a szenvedéstől.

Vannak továbbá, akik magától a félelemtől félnek, ezért lesznek lelki öngyilkosok (esetleg mások gyilkosai). Annak tudatosítása, hogy életünk meg van jelölve a halállal, segíthet legyőzni a félelemtől való félelmet. Ó szembenézni minden áldott este azzal a ténnyel, hogy lesz egy perc, amelyet nem élek túl, amikor mindenestül kiszakadok ebből a világból, és az én Teremtőm magához vesz engem.

Öngyilkossághoz, vagyis a remény kioltásához vezethet egy roppant nagy sokk is, egy olyan esemény, amely hirtelen megszakít olyan lényeges szálakat, amellyel az ember az életbe kapaszkodott. Az élő Istennel való élő kapcsolat maradhat ebben a lelkiállapotban az egyetlen menedék. Ezért jó minden eseményben, amely ér minket, legyen az öröm vagy bánat, siker vagy kudarc, lelki békességre jutás vagy éppen kísértés, mindenekelőtt Istenre gondolni, övele foglalkozni, s csak azután azzal, aminek hatása alá kerültünk.

A Krisztusban kapott végső reménység hatni akar mindennapjainkra. Nem távoli látomás csupán, hanem csodálatos erő, amely egész életünket mozgásba akarja hozni. Ehhez persze szükség van az ember erőfeszítésére is, mert a reménységhez, mely valójában az ember legmagasabb rendű cselekvése, erő és kitartás kell. Gondoljunk csak a szentekre, a tudomány vagy a sport kiemelkedő egyéniségeire, vagy a koncentrációs táborok túlélőire: egyikük sem érhetne volna el kitűzött célját, ha reménye nem edződött volna nap mint nap az önfegyelem és a mindent e célnak alárendelő cselekvés iskolájában. A naponkénti kitartás a jóban: ez ment meg minket az összeomlástól akkor, amikor minden összedől körülöttünk.

VI. Ne törj házasságot! Ne paráználkodj!

A hatodik parancs tiltása mindenekelőtt a házasságtörésre vonatkozik, amely annak az emberi életszövetségnek a megtörése, melyet Isten megbonthatatlanak rendelt, melyben egy férfi és egy nő teljesen és végérvényesen felvállalja egymást a halálig. Az életre szóló házastársi szeretet táplálja a reményt, meggyalázása viszont megöli. Ezért is annyira sok az olyan öngyilkosság (és a szerelemfélétségből elkövetett gyilkosság), melynek hátterében házasságtörés áll. És ezért szenvednek igen sokszor kiheverhetetlen sérüléseket azok a gyermekek, akiknek szülei házasságot törtek, elváltak, aztán újra összeálltak valakivel.

Az ördögi kör itt is működik. Ha az ember házasságában valami megromlik, elkeseredik. Keres magának valakit, akinek társasága vigaszt vagy legalább kikapcsolódást jelenthet, de lelkiismerete jelez, hogy ezt a kétszeresen is hazug helyzetet nem szabad fenntartani. Az öröklődés még inkább elveszi lelke erejét; még jobban elkeseredik, és még nagyobb bűnökbe menekül.

Ez igaz mind az egyénre, mind a társadalom egészére vonatkozóan. Szent Pál éppen az igaz Isten elvetésében, a bálványimádásban látja a Római Birodalom pogányságának erkölcsi lezüllesztését a hatodik parancs területén (lásd Róm 1,23-28). Aki szakít az élő Istennel, az szakít a végső reménységgel; aki olyan bálványimádást űz, melyben isteníti ezt a világot, annak nemisége is eltorzul, tisztátalanná és természetellenessé válik. Az a társadalom pedig, amely belemerül e megromlott nemiség kiélésébe, menthetetlenül elveszíti reménységét, vagyis a jövőjét, és hamarosan összeomlik, ahogy összeomlott a Római Birodalom és minden más világhatalom.

A biológia szerint a nemi egyesülés csak az ember számára gyönyör és öröm forrása, amennyiben valódi szerelemben történik. Az Isten által akart összefüggésből kiszakítva azonban éppenséggel a reménytelenség táptalaja lesz, mert egyik vagy talán mindkét fél már nem személynek, hanem pusztán eszköznek tekinti a másikat az abszolút cél, saját gyönyörének megszerzése érdekében. Ennek az elszemélytelenítésnek, tárgyiasításnak legnyilvánvalóbb példája a nyílt prostitúció, melynek intézményesített formája szégyenfelt minden önmagát civilizáltnak mondó társadalom testén.

A paráznaság a társadalmi és erkölcsi béklyók levetésével, önmagunk korlátlan kiteljesítésével kecsegtet. A „hazugság atyja”, a sátán meg is tesz mindent annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedékekkel elhitesse, hogy valóban ez a szabadság útja. Pedig valójában nem több, mint egy program lefutása, mely az embert elgépiesíti, úgyhogy többé szabadságról már szó sem lehet. Olyan életforma ez, ahol előbb-utóbb lehetetlenné válik a megállás. A tisztaság vágya mind halványabb és erőtlenebb lesz, az ösztön készítése pedig egyre terhesebb, mégis egyre parancsolóbb. Márpedig aki az örömet egész életében egyetlen aktus lélektelen ismételtetésére korlátozta, az, ha előbb nem, szexuális energiáinak megfogyatkozásakor mélységesen csalódik, s egyszer csak úgy érzi, nincs több értelme az életének. Testét paráznaságra adva eltékozolta a nagy lehetőséget, hogy az az igazi szerelem kifejezőjévé váljék, és a dicsőséges feltámadáskor szűzies tisztaságban az ég angyalainak életmódja legyen az osztályrésze, egy még nagyobb istenszerelem és emberszeretet erőterében.

VII. Ne lopj!

Az előzőekkel ellentétben ennek a parancsolatnak nem azonnal nyilvánvaló a kapcsolata a reménységgel, illetve a reménytelenséggel.

Azonban az isteni kinyilatkoztatás szerint két út létezik csupán: az egyik az életre, a másik a halálba vezet. A halálba vezető út akár az utolsó percig is kecsegtethet élvezettel, kényelemmel, gondtalan életmóddal, mégis a lelki halálba, a kárhozatba visz. Ahogy Urunk

mondja: „*Tágas a kapu és széles az út, amely a romlásba visz – sokan bemennek rajta. Szűk a kapu és keskeny az út, amely az életbe vezet – kevesen vannak, akik megtalálják.*” (Mt 7,13-14)

A tolvaj életmód éppen ilyen. A tolvaj milliókat, milliárdokat lop akár egyénektől, akár a köztől, és gondtalanul éli világát. Arcán nem látszanak a reménytelenség vonásai, mégis a végső reménység ellenére él, s ez nyilvánvalóvá lesz, ha előbb nem, hát az utolsó pillanatban, amikor pénze már nem segít rajta. Nagy a veszély, hogy ilyenkor sem halhatatlan lelke örök sorsára gondol, hanem vagyona sorsára. Úgy járhat, mint a példabeszédbeli gazdag, akit Urunk esztelennek nevez, mert nem gondol arra, hogy még az éjjel számon kérik tőle a lelkét (vö. Lk 12,16-21).

A túl nagy vagyon mögött bizony mindig szörnyű nagy bűnök rejlenek. Az első keresztény század szentatyái tudták ezt, és hangoztatták is, hogy Isten a teremtéskor a földet és annak javait az egész emberiségnek adta, tehát a gazdag nem tarthat igényt a saját szükségletét meghaladó anyagi javakra, a felesleget a szegények javára kell fordítania. Ugyanez áll a jóléti államokra, melyek felelősek a harmadik világ éhezőiért és szegényeiért. A civilizáció szégyene a Föld javainak rendkívül egyenlőtlen elosztása, s hogy a törvények és jogszabályok legfeljebb a kis lopásokat büntetik, a nagyok égbe kiáltó tolvajlásai büntetlenül maradnak.

Egy világi szervezetből, a civil társadalomból kifogyhat a reménység, mert az emberek bűneikkel fokozatosan felélik azt, olyan helyzetet teremtve, ahol Isten törvényei hatályon kívül kerülnek, s helyükbe illúziók, hamis eszmék lépnek. Ezeknek a hazug reménykedéseknek teljes összeomlása szükséges az élő és igaz reménység megszületéséhez. A bűnös reménykedésekből a szent reménységbe nem visz út, szakadék van közöttük, és ebbe a szakadékba bele kell esnie az embernek, hogy üdvözülhessen, mert ahogy Urunk mondja: „*Senki sem szolgálhat két úrnak. Vagy gyűlöli az egyiket, a másikat pedig szereti, vagy ragaszkodik az egyikhez, a másikat pedig megveti. Nem szolgálhattok az Istennek is, a Mammonnak is.*” (Mt 6,24)

A Mammon imádása, az anyagiak előtérbe helyezése elkerülhetetlenül magával hozza a lopást, mint ahogy a gondviselő mennyei Atyába vetett bizalom pedig szükségszerűvé teszi, hogy érte és szeretteinkért esetenként a nélkülözést, az alapvető anyagi javakról való lemondást is vállaljuk. Milyen érdekes, hogy azokban a korszakokban, amikor a keresztények szűkölködni kényszerültek, sokkal bensőségesebbek, örömtelibbek voltak az ünnepek, mint a jólét idején, a dúsan terített asztal és a nagy halom ajándék mellett.

Az Úr Jézus evangéliumának leglényegesebb üzenete a mennyei Atyába és az ő gondviselésébe vetett feltétlen bizalom, melynek homlokegyenest ellentmond az anyagiakba vetett reménykedés. Az Egyházból azért nem fogy ki a világ végezetéig az igaz reménység, mert a Főnek, Krisztusnak a jelenléte, igéje, szentségei mindmind az Atyához kötik.

VIII. Hamis tanúságot ne tégy felebarátod ellen!

Hamis tanúk, akik anyagi érdekből vagy fenyegetés hatására készek kollaborálni az elnyomó hatalommal és az igaz ellen vallani, kezdettől fogva akadnak, mind a mai napig. Az Úr Jézus maga sem kerülhette el, hogy perében két hamis tanú vallomása erősítse meg az ellene szóló vádakat.

A hamis tanúnak azonban előbb-utóbb szembesülnie kell a társadalom ítéletével, s ha nem vett ki belőle a lelkiismeret, annak kínzó mardosása végigkíséri az életét. Ez egyben a nagy lehetősége is a bűnbánatra, ahol Isten új reménységet ad. A lelki furdalás éppenséggel az örök reménység utáni sajátos sóvárgás. Akinek a lelkiismerete ilyen esetben már nem jelez, annak helyzete sokkal reménytelenebb. Akinek a sátán nem tudja elaltatni a lelkiismeretét, azt úgy próbálja kétségbe ejteni, hogy elhiteti vele, hogy bűne jövátételten, s akár az

öngyilkosságig sodorja, hogy így kivegyje Isten kezéből az ítéletet, s maga akarjon önmaga felett végső ítéletet mondani.

Az az ember viszont, aki minden csábítás, fenyegetés, sőt üldözés ellenére is visszautasítja a hamis tanúzást, épp állhatatosságának köszönhetően él reménységben, mert kitartását nem saját érdemének, hanem Isten kegyelmének tulajdonítja.

A nyolcadik parancs a szent hagyomány szerint mindenféle hazugság tiltását is magában foglalja. Ezzel a paranccsal Isten ezt is mondja: „*Ne hazudj!*”

De miért is hazudik az ember? Sokszor félelemből. Nem furcsa, hogy félünk az emberektől, Istentől viszont nem félünk? Éppen az Istenbe vetett reménység kioltása, ha valaki nagyobb hatalomnak tartja az embert, mint Istent. Nem különb az sem, aki karrierizmusból hazudik, aki előmenetele érdekében ettől az eszköztől sem riad vissza. Ott téved, hogy emberektől várja élete kibontakoztatását, nem Istentől. Ezért előbb-utóbb csalódnia kell, s olyan reményvesztés lesz az osztályrésze, amely azzal fenyeget, hogy nem lesz ereje figyelni az Istentől jövő reménységre. Van, aki egyéb bűneinek leplezésére folyamodik hazugsághoz. Ilyenkor derül csak ki igazán, hogy a hazugság valójában minden egyes bűnnek alkotóeleme.

A cselekedetekben való hazugságnak is meg van a maga sajátos aljassága és pokoli mélysége, gondoljunk csak Júdás csókjára. Az efféle hazug cselekedettel valamiképpen még nagyobb fájdalmat okozunk a másiknak, mint a hazug szavakkal, különösen, ha valamikor igaz szeretet kötött össze bennünket. S minél mélyebb volt ez a szeretetkapcsolat, annál jobban fog fájni később, amivel megsértettük. Nagy a veszély, hogy Júdáshoz hasonlóan jóvátehetetlennek fogjuk érezni, amit tettünk.

Bizonyos szempontból azonban a gondolati hazugság a legveszélyesebb, mert ebben az esetben az ember arra tesz kísérletet, hogy saját magát csapja be. Általában hazug ideologizálásról van szó, amikor egészen nyilvánvaló vétkeinket úgy tüntetjük fel, mintha azok nem is lennének vétkek, és makacsul ragaszkodunk hozzájuk. Ez a teológiai tudathasadás: miközben kettős életet él, úgy tesz, mintha minden a lehető legnagyobb rendben volna. Ez a belső hazugság magában hordja a büntetést, hiszen aki sikeresen műveli, az odáig züllik, hogy megideologizált bűneit be sem vallja a szentgyónásban, vagy valami általános szöveggel félrevezeti gyóntatóját és így azt véli, Istent is becsapta. A feloldozás ilyen esetben természetesen nem érvényes. Az ilyen ember szentségtörő életével egyre távolodik az igazi megtérés lehetőségétől, és így az örök reménység kialszik a lelkében.

Mulasztással is lehet hazudni, például ha valaki elmulasztja kijavítani más tévedését, holott kötelessége lenne figyelmeztetni, s ezzel bukását készíti elő. „*Vétkesek közt cinkos, aki néma*” – írja a költő, s bizony a történelem folyamán a hazugságnak erre a leggyávább és ezért legalattomosabb fajtájára is nagy számban akad példa.

A hazugság ördöge persze nem azt akarja, hogy egyszer-egyszer hazudjunk, hanem hogy teljesen átjárjon bennünket a hazugság: gondolatainkat, érzéseinket és cselekedeteinket, anyagi ügyeinket és emberi kapcsolatainkat, ünnepeinket és hétköznapijainkat, nappalainkat és éjszakáinkat, s legfőképpen Istennel való közvetlen kapcsolatunkat. Ez a végső cél, s itt válik nyilvánvalóvá, hogy a hazugság útja a reménytelenségbe vezet. Széles út a hazugság útja, melyen először csak arra csábít a kísértő, hogy aprókat hazudjunk, amivel, azt hisszük, senkinek nem ártunk, sőt bizonyos helyzetekben esetleg még jó célt is szolgálunk. Így, miután észrevétlenül elállította lelkiismeretünk finom mérlegét, egyre nagyobb és nagyobb hazugságokba visz, ahonnan már nem lehet egykönnyen visszafordulni. A reményt csak az őszinte bűnbevallás és a radikális megtérés adhatja vissza, ha az ember egyszer s mindenkorra szakít a hazugság minden formájával.

IX. Felebarátod feleségét ne kívánjad!

X. Se házát, se mezejét, se másféle jóságát ne kívánjad!

Isten látja az ember szívét. Tudja, hogy a bűn nem az értelemben vagy az akaratban gyökerezik, hanem mélyebben: az emberi szívben. Nem a vágyaink felelősek az elkövetett bűnökért, hiszen azokat Isten jónak teremtette, csak az ősbűn, a Teremtővel való szembefordulás zavarta össze őket. Kétféle zavar állt be működésükben: vagy teremtményekre irányulnak Isten helyett, vagy olyasmihhez tapadnak, amit Isten nem nekünk szánt ebben az életben.

Ahol hiányzik a túlvilág utáni vágy, ott szó sem lehet a második, a hitet és a szeretetet összekapcsoló isteni erény növekedéséről és olyan nagyszerű kiteljesedéséről, mint amilyent a szentek életében láttunk. Az Isten utáni, az örök boldogság utáni vágyat kell keltegetni, élesztgetni lelkünkben. Egy olyan kereszténység, amely nem vágyakozik az eljövendő Isten országára, önmaga karikatúrája lesz. Só, mely ízet veszti, s melyet ezért eltapodnak az emberek; jel, mely többé semmi eligazítást nem ad. Tehát a legfontosabb feladatunk az imádság mellett, hogy kiműveljük vágyainkat, hogy a kegyelem hatására a szent reménység hordozói és erősítői legyenek bennünk, s az életszentség vágyát gyermekeinkben és a ránk bízottakban is felkeltsük.

A másik teendőnk: ne engedjük, hogy vágyunk olyan személyekhez és dolgokhoz tapadjon, akiket vagy amiket Isten ebben az életben nem nekünk szánt. Vonatkozik ez a párválasztásra és a hivatásválasztásra is. És itt nemcsak arra gondolok, hogy valaki olyan fiú vagy lány után fut, aki tudomást sem vesz róla, vagy olyan hivatásról álmodozik, amelyre nem Isten hívja, hanem arra is, hogy esetleg éveken, évtizedeken át keresi élete párját, hivatását, valójában pedig fél a végleges emberi és keresztény döntéstől.

A keresztény reménység egyik erénye a megelégedés azzal, ami van. Megelégedés azzal a társsal, akit Isten adott, azzal a hellyel, azzal a feladatkörrel, ahová Isten állított. Erre csak az képes, aki a végső célt megtalálta. Akinek szerteágazó vágyai végre közös mederbe térve egyetlen nagy folyóvá dagadtak, és így tartanak az életóceán, az Isten felé.

A remény hősei, Izrael szent szegényei: Joachim és Anna, Zakariás és Erzsébet, Szent József és a szentséges Istenszülő mind így éltek. Vágyaikkal erősen Istenbe kapaszkodtak, s ezért mindazzal, ami a földi életben osztályrészül jutott nekik, meg tudtak elégedni. Ők az isteni kegyellemmel együttműködve elnyerték azt az adományt, amely Simone Weil szerint abban áll, hogy megtanuljunk vágyakozni arra, ami már a miénk. Itt a földön is igaz ez, de még inkább érvényes Isten országára vonatkozóan, mely készen vár azokra, akik szívüket megnyitják előtte.

Epilógus

A keresztény reménységről szólva több ponton is említettem az Anyaszentegyház szent liturgiáját, mint ami reménységünknek nemcsak kifejezője, de közvetítője és megszilárdítója is. Anélkül, hogy a remény és a liturgia kapcsolatának kimerítő elemzésére vállalkoznánk, szeretnék befejezésül néhány további összefüggésre rávilágítani, melyek még inkább megerősíthetnek bennünket abban a meggyőződésben, hogy a liturgia keresztény reménységünk hathatós támasza.

A liturgia mindenkor az eszkaton erőterében folyik. Egy vasárnap liturgikus ünneplése a halál és a kárhozat fölötti győzelem ünnepe. A templom nekünk, katolikus hívőknek a mennyország előcsarnoka és a reménység háza. Ezért sietnek a hívek minden bánatukkal, szenvedésükkel az oltár elébe, ahol annak a reménységnek a vonzásába kerülnek, amely soha meg nem csal. A szentmisében Jézus Krisztus mindannyiunkat beavat keresztáldozatának titkába, bevon halálának és feltámadásának ünneplésébe, s az Egyház szolgálata által saját feltámadott testét nyújtja a benne hívőknek. Ez az a vigasz, amely felülmúl minden szép szót, s amely erősebb még a halálnál is.

Mindennél jobban megmutatkozik ez a katolikus temetés alkalmával. A temetési szertartás ősi hagyomány szerint az éjszakai zsoltárszólással kezdődik:

Jöjjetek, örvendezünk az Úrnak, és vigadjunk a mi szabadító Istenünkben! (94. zsoltár)

E zsoltár éneklése közben a tér akarva-akaratlanul kitágul, a koporsó és az azt körülálló gyászoló sereglet fölött megnyílik az ég, s érzékelhető lesz az örök Szentháromság jelenléte, aki minden élet forrása és ura. Miközben siratjuk elvesztett szerettünket és fájdalom tölti el szívünket a tőle való időleges elválás miatt, örvendezünk és ünnepelünk az Úrban, a haláltól is megszabadító Istenünkben, s ez a határtalan bizalom forrását fakasztja szívünkben. Az Egyház itt nem érveket sorol és nem szép szavakkal próbálja fájdalmunkat enyhíteni, hanem egyszerűen azzal vigasztal, hogy elhunyt szerettünk életét, de a miénket is az örökkévalóság perspektívájába állítja.

És a szentségkiszolgáltatások rítusai mind: a keresztelezés, a bérmálás, a szentgyónás, a papszentelés, a házasságkötés és a betegek szentségének feladása az egyes hívőt s az egész jelenlévő közösséget újra meg újra a végső remény világába emeli. Hiszen mindannyiszor maga az Úr Jézus van jelen szentségi erővel, az ő Szentlelke működik a pap szavain és mozdulatain keresztül, s megnyílik az égi menyegzős ház ajtaja, ahová mindnyájunkat vár a szerető mennyei Atya.